Ριζώνοντας την Αλληλέγγυα Οικονομία στην Κοινωνία

Αντώνης Μπρούμας

Το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα βρίσκεται σε σταυροδρόμι. Οι οργανωτικές του δομές δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της ιστορικής συγκυρίας. Υπάρχουν όμως πλέον οι δυνατότητες για ένα ποιοτικό άλμα, που θα αλλάξει τους συσχετισμούς δύναμης και θα οδηγήσει σε ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Αυτό που λείπει σε αγωνιστές και ευρύτερα κομμάτια του κινήματος είναι η συνείδηση των ευθυνών, που συνεπάγεται η ιστορική στιγμή. Γιατί αυτό που απαιτεί η ιστορική στιγμή είναι τα κινήματά μας να δώσουν στο τώρα συγκεκριμένες διεξόδους στα κοινωνικά αδιέξοδα, δείχνοντας σαν ανεμοδείχτες μέσα στην καταιγίδα την κατεύθυνση της κοινωνικής απελευθέρωσης, μπολιάζοντας τις καρδιές των ανθρώπων με την ελπίδα και την προοπτική για το άμεσα εφικτό ενός καλύτερου, πιο δίκαιου και ελεύθερου, κόσμου.

Κάθε μαζικό κοινωνικό κίνημα, που συγκρούστηκε με τις δυνάμεις της συντήρησης της εποχής του, επιδίωξε τις υλικές συνθήκες της αυτονομίας του από το κράτος και τον καπιταλισμό. Η κάλυψη των ανελέητων υλικών αναγκών των κοινωνικών κομματιών που τα απάρτιζαν, εξώθησε τέτοια κινήματα στο να δώσουν ριζοσπαστικές απαντήσεις στο πεδίο της οικονομίας και, έτσι, να διευρύνουν τις οργανωτικές τους υποδομές και την κοινωνική τους ακτινοβολία στο πεδίο της πολιτικής. Σήμερα, που το κράτος και η καπιταλιστική αγορά υποχωρούν ταχύτατα από την κάλυψη των υλικών αναγκών της κοινωνίας, τα κινήματα καλούνται να εγκολπώσουν το δημιουργούμενο κενό σε απελευθερωτική κατεύθυνση, ισχυροποιώντας με αυτόν τον τρόπο τις δομές τους και αναβαθμίζοντας τις θέσεις τους στον κοινωνικό ανταγωνισμό. Σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (ΚΑΟ) μπορεί υπό όρους να αποτελέσει την απάντηση για μία παραγωγή/διανομή πέρα από τον καπιταλισμό.

Κατακτώντας τις Υλικές Συνθήκες της Αυτονομίας

Η κοινωνική αυτονομία απαιτεί την καλλιέργεια ικανών υλικών συνθηκών, που θα την καθιστούν εφικτή. Για να καλλιεργούνται όμως οι υλικές αυτές συνθήκες, είναι αναγκαία η διαρκής διάδοση και ο πολλαπλασιασμός σχέσεων παραγωγής και διανομής, που αφενός δίνουν έμφαση στη συνεργασία και την αλληλεγγύη και αφετέρου προσφέρουν άγονο έδαφος για την εκμετάλλευση και την ιεραρχία. Μακριά από τη λογική της μετάθεσης τέτοιων συνθηκών σε ένα απώτερο μέλλον, τα κινήματά μας ήδη υιοθετούν πρακτικές άμεσης δράσης στο οικονομικό πεδίο, προεικονίζοντας στο τώρα τις κοινωνικές σχέσεις του αύριο (Graeber 2007). Μία τέτοια προεικόνιση δεν μπορεί παρά να είναι εγγενώς αντιφατική, αφού φέρει στοιχεία τόσο του παλιού, που απορρίπτουμε, όσο και του νέου, που επιβάλλουμε. Η αντιφατικότητα όμως αυτή δεν αποτελεί σημάδι κάποιου είδους ήττας, όπως συχνά εκλαμβάνεται, αλλά αντίθετα συνιστά ένδειξη γόνιμης πάλης και ανατροπής απέναντι σε έναν ωκεανό παγκοσμιοποιημένης καπιταλιστικής αγοράς. Η θεμελίωση άλλωστε πιο δίκαιων και ελεύθερων σχέσεων παραγωγής, η δικτύωση μεταξύ τους στη βάση της συνεργασίας και η διάδοσή τους μέσα στο κοινωνικό σώμα δεν αποτελεί για εμάς απλώς ένα εργαλειακό μέσο για την επανάσταση, αλλά τη σύμπηξη στο τώρα ενός τρόπου ζωής πιο αξιοπρεπούς από το καθεστώς της μισθωτής σκλαβιάς, ενός τρόπου ζωής που συνδυάζει αρμονικά τη συνεργατική απάντηση στις υλικές μας ανάγκες με τον αταλάντευτο στόχο για την κοινωνική απελευθέρωση.

Ποια όμως στοιχεία επιθυμούμε να προεικονίζουμε στις σχέσεις παραγωγής/διανομής του σήμερα για τον αυριανό κόσμο; Είμαστε αντίθετοι με τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής/διανομής, γιατί αυτές χαρακτηρίζονται από την ιεραρχία, το απρόσωπο του εμπορεύματος, το ιδιωτικό κέρδος, τις οικονομικές ανισότητες, τον ανταγωνισμό και την καταστροφικότητα της διαρκούς οικονομικής μεγέθυνσης. θέλουμε να τις αντικαταστήσουμε με σχέσεις, που θα προάγουν την έλλειψη κυριαρχίας, την πρόσωπο με πρόσωπο συνεργασία, το κοινωνικό όφελος, το δώρο, την αξία χρήσης των προϊόντων/υπηρεσιών, τη διανομή στον καθένα ανάλογα

με τις ανάγκες και τις επιθυμίες του και την αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με τη φύση. Η εξασφάλιση στο τώρα των υλικών συνθηκών της αυτονομίας μας πέρα από το κράτος και τον καπιταλισμό, μας σπρώχνει να μην περιοριζόμαστε αποκλειστικά και μόνο στο πεδίο της άσβεστης ταξικής πάλης αλλά να δημιουργούμε τις δικές μας οικονομικές δομές σε αντικαπιταλιστική κατεύθυνση και, κυρίως, να τις δικτυώνουμε μεταξύ τους.

Πιο σημαντικό, κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις, που προεικονίζουν τον αυριανό κόσμο, δεν μπορούν παρά να καταπολεμούν την εκτεταμένη αυτονόμηση του πεδίου της οικονομίας από τη σφαίρα της πολιτικής, που κατέστη εφικτή με την επικράτηση του οικονομισμού ως κοινού τόπου για τις δύο κυρίαρχες ιδεολογίες των τελευταίων εκατονταετιών, του οικονομικού φιλελευθερισμού και του μαρξισμού. Ο οικονομισμός είναι αυτό το ιδεολογικό δόγμα, που έχει μετατρέψει την καπιταλιστική αγορά σε μία μεγα-μηχανή καταστροφής των ανθρώπων και της φύσης, πλήρως αυτονομημένη όχι μόνο από τις πεπερασμένες δυνατότητες της βιόσφαιρας αλλά ακόμη και από τις κοινωνικές ανάγκες που υποτίθεται ότι εξυπηρετεί. Αντίθετα, μέσα από τα οικονομικά μας εγχειρήματα πρέπει να στοχεύουμε στη γενικευμένη αυτοδιαχείριση (Βαρκαρόλης 2012), δηλαδή στην πλήρη απορρόφηση του πεδίου της οικονομίας από τη σφαίρα της πολιτικής, όχι αναγκαστικά στα πλαίσια ενός κεντρικού σχεδιασμού, που θα προϋποθέτει το κράτος, αλλά μέσα από την τοπικοποίηση (Zibechi 2010) και την αποανάπτυξη (Τάιμπο 2012).

Η Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία ως Δυνατότητα

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (ΚΑΟ) δεν είναι καινούργιο φαινόμενο αλλά εμφανίζεται ιστορικά με τη γέννηση του εργατικού κινήματος ως αναπόσπαστο κομμάτι της δράσης του (Λιερός 2012). Αποτελεί τύπο οικονομικής δραστηριότητας, ο οποίος παρεκκλίνει από τους τύπους που παράγουν το κράτος και η καπιταλιστική αγορά ως προς τις σχέσεις, τόσο ανάμεσα στους εργαζόμενους όσο και μεταξύ των εργαζομένων και της κοινωνίας. Έτσι, βασικά της χαρακτηριστικά είναι αφενός η διαμόρφωση

σχέσεων συνεργασίας των εργαζομένων μεταξύ τους και σε διαπροσωπικό επίπεδο με την κοινότητα και αφετέρου η εξυπηρέτηση κοινωνικών αναγκών και η παραγωγή κοινών αγαθών. Ειδικότερα, οι σχέσεις συνεργασίας ανάμεσα στους εργαζόμενους συναρθρώνονται γύρω από την εκούσια συμμετοχή, την ισότητα των μελών και την αμεσοδημοκρατική διακυβέρνηση, ενώ επεκτείνονται και πέρα από κάθε μεμονωμένη οικονομική μονάδα μέσα από τη δικτύωση και την ομοσπονδίωση των εγχειρημάτων της ΚΑΟ. Επιπρόσθετα, τέτοια εγχειρήματα προσανατολίζονται στην ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών, των ίδιων των εργαζομένων και του ευρύτερου κοινού, όπου ο όρος «ανάγκες» δεν δηλώνει μόνο τις οικονομικές αλλά και τις κοινωνικές, τις περιβαλλοντικές και τις πολιτιστικές (Καπογιάννης, Νικολόπουλος 2012). Με δυο λόγια, η ΚΑΟ προάγει κοινωνικο-οικονομικές σχέσεις συνεργασίας και αλληλεγγύης.

Η ΚΑΟ πρέπει να ιδωθεί ως δυνατότητα. Και αυτό γιατί τα εγχειρήματα, που επιθυμούν να ακολουθούν τις αρχές της, καλούνται να αντιμετωπίζουν διαρκώς αντιφάσεις, που γεννιούνται λόγω της εξαναγκασμένης λειτουργίας τους μέσα στο ολοκληρωμένο οικονομικό σύστημα της καπιταλιστικής αγοράς και στους κατασταλτικούς μηχανισμούς του κράτους. Έτσι, σε τέτοια εγχειρήματα η μισθωτή και εξαρτημένη εργασία δύναται να παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις (συν)εργασίας, με τελικό στόχο-πρόταγμα την εξάλειψη της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο (Καπογιάννης, Νικολόπουλος 2012). Επιπλέον, η δημοκρατία στους χώρους δουλειάς, η πρόσωπο με πρόσωπο σχέση με τους καταναλωτές, η απαγόρευση της διανομής κερδών και ο σταθερός προσανατολισμός στην ικανοποίηση των κοινωνικών και οικολογικών αναγκών δύνανται να αίρουν την αλλοτρίωση του εργαζομένου ως προς το περιεχόμενο και το προϊόν της εργασίας, που αναπαράγεται στις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Εντούτοις, η πάλη ενάντια στην κυριαρχία, την εκμετάλλευση και την αλλοτρίωση συνεχίζεται και στο εσωτερικό των εγχειρημάτων της ΚΑΟ.

Κατά συνέπεια, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να οδηγήσει σε έναν κόσμο πέρα από τον καπιταλισμό. Το πιο σημαντικό πλεονέκτημά της είναι ότι, σε αντίθεση με το στρατήγισμα του κεντρικού σχεδιασμού, που θα επέλθει μετά την κατάληψη του αστικού κράτους, η ΚΑΟ αναπτύσσεται από τα κάτω προς τα πάνω, δημιουργώντας δίκτυα οικονομικής εξουσίας παράλληλα με τα κυρίαρχα δίκτυα της καπιταλιστικής οικονομίας και έτσι διαθέτοντας βαθιά γείωση με τις κοινωνικές ανάγκες. Αυτό το πλεονέκτημα όμως μπορεί να αποτελεί και το σοβαρότερο μειονέκτημα της ΚΑΟ ως προς τον αντικαπιταλιστικό της προσανατολισμό. Και αυτό γιατί τα δίκτυα της ΚΑΟ, όσο εκτεταμένα και καλά οργανωμένα και αν γίνουν, θα είναι πάντοτε καταδικασμένα να απορροφούνται από τον καπιταλισμό, αν δεν αποτελούν αναπόσπαστο οικονομικό όχημα ενός αποφασισμένου αντιεξουσιαστικού κινήματος, που θα αναμετρηθεί και σε ευνοϊκούς συσχετισμούς θα συντρίψει τον κρατικό μηχανισμό, καταλύοντας τις κοινωνικές σχέσεις που αναπαράγονται μέσω και γύρω από αυτόν.

Η Θεσμική Κατοχύρωση της ΚΑΟ στην Ελλάδα

Οι νόμοι αντανακλούν συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα στο ανταγωνιστικό κίνημα και την κυριαρχία. Εμπεριέχουν λοιπόν όχι μόνο τους κανόνες που εγκαθιδρύουν και διευρύνουν τις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις αλλά και επιλογές και παραχωρήσεις της κυριαρχίας προς τους από κάτω, προκειμένου να διασφαλίζεται, έστω επιφανειακά, η κοινωνική ειρήνη.

Η θεσμική κατοχύρωση της ΚΑΟ στην Ελλάδα έλαβε χώρα με τον Ν. 4019/2011 μέσα στην καρδιά της οικονομικής κρίσης. Η χρονικότητα αυτής της κίνησης δεν είναι τυχαία. Η κλιμακούμενη υποχώρηση της μισθωτής εργασίας δημιουργεί πρόσκαιρα στο περιθώριο ένα υπεράριθμο δυναμικό κυρίως νέων ανθρώπων, που αποτελούν ενδεχόμενη απειλή για την κυρίαρχη τάξη. Ταυτόχρονα, η καταστροφή των ισχνών προνοιακών υποδομών του κράτους σε συνδυασμό με τη διάρρηξη του κοινωνικού ιστού γιγαντώνει τον χώρο των απόκληρων, που δεν έχουν πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά. Στη συγκυρία αυτή, η επιλογή του συστήματος είναι

«βγάλτε τα πέρα μόνοι σας». Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η κατοχύρωση της ΚΑΟ, την οποία και πρέπει να εκμεταλλευτούμε στο έπακρο για τους δικούς μας σχεδιασμούς κοινωνικής αυτοοργάνωσης και κάλυψης του κενού με άλλους όρους.

Η κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ) του Ν. 4019/2011 είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό, που διαθέτει εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Δύναται να αποσκοπεί στην κοινωνική ένταξη και στην παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών κοινωνικού-προνοιακού χαρακτήρα για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού ή στην προαγωγή του τοπικού και συλλογικού συμφέροντος, στην απασχόληση, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. Για την ίδρυσή της χρειάζονται τουλάχιστον 5 μέλη. Τα μέλη δεν φέρουν ευθύνη για τα χρέη της ΚΟΙΝΣΕΠ παρά μόνο μέχρι το ύψος της συνεταιριστικής τους μερίδας. Η ισοτιμία κάθε μέλους διασφαλίζεται από τον νόμο μέσα από την απαγόρευση κατοχής άνω της μίας συνεταιριστικής μερίδας με δικαίωμα ψήφου. Μόνο μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να είναι εργαζόμενοί της. Μέρος των κερδών της ΚΟΙΝΣΕΠ διανέμονται μόνο στους εργαζόμενούς της (όχι στα μέλη – μη εργαζόμενους). Συγκεκριμένα, τα κέρδη διατίθενται ποσοστιαία, ετησίως, ως εξής: (α) 5% για σχηματισμό αποθεματικού, (β) έως 35% διανέμεται στους εργαζόμενους ως κίνητρο παραγωγικότητας και (γ) το υπόλοιπο (τουλάχιστον 60%) διατίθεται για τους σκοπούς της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Υπάρχουν προβλέψεις για την επιχορήγηση των ΚΟΙΝΣΕΠ καθώς και για τη φορολογική τους μεταχείριση προς το ευνοϊκότερο, εντούτοις αυτές τελούν πάντα υπό την αίρεση των εκάστοτε επιλογών του κράτους. Η ίδρυση μίας ΚΟΙΝΣΕΠ έχει μηδενικά σχεδόν έξοδα.

Ο ελληνικός θεσμός των ΚΟΙΝΣΕΠ πάσχει. Η αμεσοδημοκρατική διάσταση του θεσμού συρρικνώνεται στο μέτρο που καθίσταται υποχρεωτική από τον νόμο η εκλογή διοικούσας επιτροπής με τουλάχιστον τρία μέλη και με θητεία όχι μικρότερη των δύο ετών. Τα νομοθετικά αυτά εμπόδια στη δημοκρατία στους χώρους δουλειάς των ΚΟΙΝΣΕΠ μπορούν να μετριαστούν με τους εξής

τρόπους: (α) με την εκλογή όλων των μελών ή όλων των εργαζομένων στη διοικούσα επιτροπή, (β) με τη συρρίκνωση των εξουσιών της διοικούσας επιτροπής, (γ) με θεσμίσεις στο καταστατικό για τη δυνατότητα ταχείας ακύρωσης των αποφάσεων της διοικούσας επιτροπής από τη γενική συνέλευση των μελών, (δ) με την ανακλητότητα των μελών της διοικούσας επιτροπής από τη γενική συνέλευση και την εκλογή νέων, (ε) με την εναλλαξιμότητα των μελών της διοικούσας επιτροπής και (στ) με την εν τοις πράγμασι κατάργηση της λειτουργίας της διοικούσας επιτροπής στις εσωτερικές διαδικασίες και τη λήψη των αποφάσεων από όλα τα μέλη. Μειονέκτημα επίσης του θεσμού είναι η δυνατότητα διανομής κερδών, έστω και αν αυτή είναι μέχρι 35% αποκλειστικά και μόνο στους εργαζόμενους, καθώς και η μη καθιέρωση υποχρεωτικού ίσου μισθού για όλους τους εργαζόμενους και ενός ανώτατου ορίου του μισθού αυτού (λ.χ. 3 φορές ο βασικός). Το κυριότερο όμως μειονέκτημα του ελληνικού θεσμού είναι ο αφόρητος περιορισμός των σκοπών των ΚΟΙΝΣΕΠ. Συγκεκριμένα, ο Ν. 4019/2011 αποκλείει εμμέσως ολόκληρα κομμάτια της παραγωγής από την ανάπτυξη εγχειρημάτων της ΚΟΑ, τα οποία πρέπει να πάρουμε στα χέρια μας από το κράτος και το κεφάλαιο. Όλες όμως οι παραπάνω αδυναμίες του θεσμού μπορούν να αίρονται με de jure ή de facto επιβολή μέσα από τους αγώνες μας για έναν νέο συνεργατισμό πέρα από το μισητό καθεστώς της μισθωτής σκλαβιάς.

Βιβλιογραφία

– Βαρκαρόλης Ορέστης (2012). «Δημιουργικές Αντιστάσεις και Αντεξουσία», Καφενείον το Παγκάκι, Αθήνα.
-Graeber David (2007). «Αποσπάσματα μιας Αναρχικής Ανθρωπολογίας», Στάσει Εκπίπτοντες, Θεσσαλονίκη.
-Λιερός Γιώργος (2012). «Υπαρκτός Καινούργιος Κόσμος, Κοινωνική / Αλληλέγγυα και Συνεργατική Οικονομία», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
-Καπογιάννης Δημήτρης, Νικολόπουλος Τάκης (2012). «Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Το Μετέωρο Βήμα μιας Δυνατότητας», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.

-Τάιμπο Κάρλος (2012). «Η Πρόταση της Αποανάπτυξης», Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
-Zibechi Raul (2010). «Αυτονομίες και Χειραφετήσεις, Η Λατινική Αμερική σε Κίνηση», Αλάνα, Αθήνα.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 10

Αλληλέγγυα οικονομία: όχημα προς μετακαπιταλιστικές και αυτόνομες κοινωνίες

Ζιώγας Ηλίας
Μέλος του Συνεταιρισμού Αλληλέγγυας Οικονομίας Συν-Αλλοις

Τόσο στην οικονομική θεωρία όσο και στη γενικότερη δημόσια αντίληψη, υπάρχει χώρος μόνο για δύο παίκτες: την Αγορά και το Κράτος. Καθ’ όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα, το δίπολο αυτό αποτέλεσε το κύριο πεδίο αντιπαράθεσης αλλά και συνθέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αναμέτρηση των “καπιταλιστικών” με τις “σοσιαλιστικές” κοινωνίες, αλλά και η διαρκής αμφιταλάντευση στη Δύση μεταξύ φιλελεύθερων και σοσιαλδημοκρατικών οικονομικών μοντέλων, όχι μόνο κυρίευσαν το άμεσο παρελθόν μας, αλλά και έχουν οριοθετήσει το φαντασιακό μας όσον αφορά τις επιλογές που διακυβεύονται στο κρίσιμο παρόν μας.

Στην πραγματικότητα, όμως, η οικονομική ζωή των κοινωνιών ποτέ δεν απορροφήθηκε πλήρως από τους δύο αυτούς μηχανισμούς. Ακόμα και στις “ανεπτυγμένες” κοινωνίες, επιβίωσαν ή μεταλλάχθηκαν προνεωτερικές, κοινοτίστικες πρακτικές. Από την άλλη, ήδη από τον 19^{ο} αιώνα αναπτύχθηκε ένας τρίτος, αυτόνομος δρόμος, με πρωτεργάτες το εργατικό και το αγροτικό κίνημα. Οι θεσμοί αλληλοβοήθειας των συνδικάτων και στη συνέχεια το

συνεταιριστικό κίνημα έγραψαν σπουδαία ιστορία, παρόλο που δεν κατόρθωσαν να συγκροτηθούν ως ένα ισχυρό εναλλακτικό πρόταγμα.

Τις τελευταίες δεκαετίες, και ειδικά τα τελευταία χρόνια έχουμε γίνει μάρτυρες μια δυναμικής επανεμφάνισης των οργανωμένων οικονομικών πρακτικών που αναπτύσσονται πέρα από την Αγορά και το Κράτος. Ο κοινωφελής εθελοντισμός, το αλληλέγγυο εμπόριο, η αναβίωση του συνεταιριστικού κινήματος, οι ηθικές τράπεζες, τα εναλλακτικά τοπικά νομίσματα, η ομότιμη παραγωγή στον ψηφιακό χώρο (όπως το ελεύθερο λογισμικό), η κοινοτικά υποστηριζόμενη γεωργία είναι μερικές μόνο από τις πλευρές αυτού του φαινομένου, που εμπεριέχει το σύνολο της κοινωνικής ζωής.

Πρόκειται, ασφαλώς, για μία κοινωνική κίνηση πολυδιάστατη και συνεχώς μεταλλασσόμενη, με πολλαπλές εγγενείς αντιφάσεις, που δεν έχει συγκροτηθεί ακόμη σε μια ενιαία οικονομική κοσμοθεωρία. Τα χαρακτηριστικά αυτά προκαλούν σύγχυση γύρω από τον ορισμό της, η οποία αντανακλάται και στην ονοματοδοσία της. Έχουν δοκιμαστεί, χωρίς να επικρατήσει ποτέ κάποιος, οι όροι κοινωνική οικονομία, αλληλέγγυα οικονομία, ηθική οικονομία, τρίτος τομέας, λαϊκή οικονομία, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, κ.α. Είναι όμως αυτή η σύγχυση προϊόν μόνο του αδιαμφισβήτητου δυναμισμού του φαινομένου, μια «καθυστέρηση» της θεωρίας να περιγράψει μια κατά τα άλλα ενιαία και σχετικά συνεκτική κοινωνική πράξη; Ή μήπως αντανακλά και μια έντονη διαμάχη για την ίδια την ψυχή του;

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το πεδίο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας συμμετέχει και δρα ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και πολιτικών υποκείμενων, από μικρές ομάδες γειτονιάς και κοινωνικά κινήματα μέχρι πολυεθνικές επιχειρήσεις και υπερ-κρατικούς σχηματισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, που προφανώς διακατέχονται από πολύ διαφορετικές επιδιώξεις και αναφορές. Ο πλουραλισμός των λόγων που αρθρώνουν οι επιμέρους δρώντες, πολύ πέρα από το να αντανακλά μια μετανεωτερική “χαλαρότητα”, αποτελεί το ίδιο το πεδίο μάχης για την κοινωνική νοηματοδότηση και τα μονοπάτια

εξέλιξης ενός κοινωνικού ρεύματος ιστορικής σημασίας.

Πολύ συνοπτικά, υποστηρίζω πως οι δρώντες της οικονομικής και κρατικής εξουσίας επιχειρούν να οριοθετήσουν το ρεύμα αυτό σε μια **συμπληρωματική** εκδοχή, που δεν θα απειλεί την πρωτοκαθεδρία της δικής τους ισχύος. Διαβάζοντας κανείς το σκεπτικό με το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την «κοινωνική οικονομία», αντιλαμβάνεται ότι ο ρόλος που της επιφυλάσσει είναι αυτός του τομέα που θα "μπαλώνει" τις τρύπες που αφήνει στον κοινωνικό ιστό η Αγορά και η σταδιακή απόσυρση του Κράτους από την κοινωνική πρόνοια. Από την άλλη, ο επιχειρηματικός τομέας όχι μόνο προσπαθεί να ανακόψει την αυτόνομη πορεία της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, αλλά και να την διεμβολίσει. Ένα παράδειγμα αποτελεί η λεγόμενη «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», όπου οι ισχυρότεροι παίχτες της ίδιας της Αγοράς αυτοανακηρύσσονται ως υποκείμενο της κοινωνικής οικονομίας, επαναφέροντας τη λογική της παλιάς καλής(;) φιλανθρωπίας, μόνο που αυτή τη φορά το κάνουν με το αζημίωτο καθώς τη χρησιμοποιούν ως στρατηγική marketing. Ακόμη πιο προωθημένη είναι η παρέμβαση της Αγοράς στον τομέα του αλληλέγγυου εμπορίου, όπου στη Βόρεια Ευρώπη και τις ΗΠΑ έχει κατορθώσει να εισχωρήσει πλήρως και να μετατρέψει την πρακτική αυτή σε ένα κερδοφόρο niche market (ας πούμε εξειδικευμένη αγορά).

Από την άλλη πλευρά, το πλήθος των ενεργών δρώντων της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, οι άνθρωποι και τα κινήματα που γέννησαν, συμμετέχουν άμεσα και εξελίσσουν καθημερινά αυτές τις πρακτικές, δεν διαθέτει στο σύνολό του μια αυτόνομη συνείδηση ταυτότητας, ούτε μια καθαρή εικόνα των προοπτικών που θα μπορούσε να ανοίξει η πράξη του. Υπάρχει όμως μια μαχητική μερίδα που διαθέτει τα χαρακτηριστικά αυτά, και οραματίζεται έναν **πρωταγωνιστικό** ρόλο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, ως ένα κοινωνικό εργαστήριο δηλαδή που θα οδηγήσει στην εκβαράθρωση της Αγοράς και του Κράτους από τον κεντρικό ρόλο που σήμερα διαδραματίζουν. Ως ένα όχημα, με λίγα λόγια, προς μετακαπιταλιστικές και αυτόνομες

κοινωνίες. Αν στην Ευρώπη και σε μικρότερο βαθμό στη Β. Αμερική αυτή η αντίληψη παραμένει μειοψηφική στους κόλπους των ενεργών δρώντων του κινήματος, αυτό αρχίζει να αλλάζει μπροστά στη ριζοσπαστικοποίηση που επιφέρει η Κρίση. Το κίνημα της "αλληλέγγυας οικονομίας" στη Λατινική Αμερική εμφορείται ακόμη περισσότερο από τα πρωταγωνιστικά χαρακτηριστικά, όντας αντιληπτό ως ένα εναλλακτικό στρατηγικό πρόταγμα, ακόμη και σε θεσμικό επίπεδο.

Γιατί να είναι, όμως, επιθυμητός ή/και αναγκαίος ο πρωταγωνιστικός ρόλος της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας; Το ερώτημα προφανώς δεν μπορεί να απαντηθεί σε ένα άρθρο, ούτε από έναν μόνο άνθρωπο. Η μεγαλύτερη αξία του όμως είναι η ίδια του η διατύπωση, η επανέναρξη δηλαδή του διαλόγου για το τι είδους κοινωνίες επιθυμούμε και οραματιζόμαστε. Η παρούσα Κρίση επιβάλλει με σκληρό τρόπο την ανάγκη ενός τέτοιου διαλόγου, αλλά και επανεξέτασης των επιλογών που έχουν υιοθετηθεί ως σήμερα.

Ο **οικονομικός φιλελευθερισμός**, με τη φανατική του υπεράσπιση της αυτορρυθμιζόμενης Αγοράς, αποδεικνύεται για δεύτερη φορά ως αυτό που ορθότατα ο *Karl Polanyi* αποκάλεσε μια ουτοπία, καθώς η πλήρης εφαρμογή του θα οδηγούσε στην καταστροφή της κοινωνίας και της φύσης. Η αυτοάμυνα των κοινωνιών έχει ήδη αρχίσει να τον απαξιώνει και πάλι, όπως και ήδη έχει οδηγήσει σε αναζήτηση άλλων σχημάτων. Όσο και αν επιμένει το ΚΚΕ, **ο κρατισμός του κεντρικού σχεδιασμού** της οικονομίας, ή αλλιώς το μοντέλο του "υπαρκτού σοσιαλισμού" είναι ένα αποτυχημένο ιστορικό πείραμα, που σήμερα δεν εμπνέει παρά μόνο τον Περισσό. Είμαστε λοιπόν καταδικασμένοι να επαναλάβουμε τον ιστορικό συμβιβασμό του **σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου** και να εφαρμόσουμε μια νεοκεϋνσιανή οικονομική θεωρία;

Μια τέτοια εξέλιξη πιθανόν να άμβλυνε ή θεωρητικά ακόμη και να έλυνε το εγγενές πρόβλημα αστάθειας της καπιταλιστικής παραγωγικής μηχανής. Δεν θα μπορούσε όμως να αντιμετωπίσει το δεύτερο μεγάλο πρόβλημα της σημερινής οικονομίας, αυτό της μη-διατηρησιμότητάς της. Ο συμβιβασμός των κεϋνσιανών οικονομικών

βασίζεται αλλά και διασφαλίζει την οικονομική μεγέθυνση. Αναδιανέμει σε έναν βαθμό τον εκθετικά αυξανόμενο πλούτο που παράγει η καπιταλιστική μηχανή, εξασφαλίζοντας αφενός την κοινωνική συνοχή και αφετέρου ρυθμίζοντας τη μηχανή που από μόνη της θα έσκαγε.

Σήμερα όμως δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια για ανάπτυξη, αυτή τη μαγική λέξη που όλοι, δυστυχώς, οι πολιτικοί χώροι προπαγανδίζουν ως τη μόνη σωτηρία μας. Μας τέλειωσαν οι ανεκμετάλλευτες αγορές, και ακόμη και αν υπήρχαν, μας λείπουν οι πλεονάζοντες περιβαλλοντικοί πόροι προς “αξιοποίηση”, το αντίθετο μάλιστα, υποβαθμίζουμε ταχύτατα και τους εναπομείναντες. Η μόνη λύση είναι να αλλάξουμε παραγωγική μηχανή, και να βάλουμε στη θέση της άλλες οικονομικές σχέσεις που δεν θα συσσωρεύουν πλούτο προς “επανεπένδυση” ή “αναδιανομή”, αλλά θα ικανοποιούν και θα ρυθμίζουν τις ανθρώπινες και περιβαλλοντικές ανάγκες στη βάση τους. Που θα παράγουν απευθείας εισοδηματική ισότητα, κοινωνική συνοχή και μακροχρόνια σταθερότητα, χωρίς την ανάγκη “ρύθμισης” από το Κράτος.

Αυτός είναι ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία σήμερα. Και η μέχρι τώρα εμπειρία δείχνει ότι μπορεί να τα καταφέρει, ακόμη και υπό συνθήκες ανταγωνιστικής πίεσης του καπιταλιστικού μοντέλου. Πέρα όμως από τη στενή οικονομική λογική, μπορεί να προσφέρει και μια διαφορετική αντίληψη για τον ρόλο της οικονομίας στην κοινωνική ζωή, να την επανεντάξει δηλαδή εκεί που παραδοσιακά ανήκει, ως ένα αδιαχώριστο κομμάτι της και όχι ως τον αυτονομημένο δυνάστη της. Μπροστά στην Κρίση που γκρεμίζει ό,τι θεωρούσαμε δεδομένο ως τώρα, ας αφήσουμε τα ερωτήματα του 20^{ου} αιώνα εκεί που ανήκουν, στο παρελθόν. Ας τολμήσουμε να οραματιστούμε μια αυτόνομη και χειραφετημένη κοινωνία για τα χρόνια που έρχονται.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 10

Η φιλοσοφία του “ανήκειν” και του “περιττεύειν”

Ορέστης Τάτσης

Ο ρομαντικός φιλόσοφος Herder, αν και λανθασμένα κατά τη γνώμη μου θεωρήθηκε πατέρας του εθνικισμού, ήταν εκείνος που εναντιώθηκε στην ιδέα του κοσμοπολιτισμού η οποία κυριαρχούσε στον Διαφωτισμό και υπερασπίστηκε την «ιδέα του ανήκειν». Ανήκειν είναι η ανάγκη του ανθρώπου να ανήκει σε μια ομάδα ή μια κοινότητα. Πίστευε ότι κάθε κοινότητα οφείλει να διατηρεί τις παραδόσεις, τις αντιλήψεις της για το ποια είναι η αλήθεια, αυτό που αργότερα ίσως θα λέγαμε «κουλτούρα». Γιατί για τον Herder «τα στοιχεία που έχουν κοινά οι άνθρωποι που ανήκουν σε μια ομάδα είναι πιο καθοριστικά για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ύπαρξής τους απ’ ό,τι αυτά που έχουν κοινά με κάποιους άλλους ανθρώπους, από άλλα μέρη». Επίσης πίστευε ότι τα έργα των ανθρώπων και κυρίως τα έργα τέχνης και εκείνα του έναρθρου λόγου, έχουν άμεση σχέση με τον δημιουργό και την κοινότητα στην οποία ανήκει, αφού αυτή αποτελεί καθοριστικό στοιχείο της ύπαρξής του. Για να κατανοήσουμε πώς ζούσαν οι άνθρωποι μιας άλλης εποχής, τους νόμους, τις αξίες ή ακόμα και τα έργα τέχνης που παρήγαγε ένας καλλιτέχνης, σε μια συγκεκριμένη κοινότητα είτε χρονικά είτε χωρικά απομακρυσμένη, ο Herder πίστευε ότι θα έπρεπε να φανταστούμε τη ζωή, ή όπως αναφέρει ο Berlin «να αναπλάσουμε το είδος ζωής», που ζούσαν αυτοί οι άνθρωποι. Σε αντίθεση με την ενότητα και την ομοιομορφία που υπερασπίζονταν οι Διαφωτιστές, εκείνος υπερασπίστηκε τη διαφορετικότητα, «την ανισομετρία των αξιών ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και κοινωνίες».

Πράγματι, η φιλοσοφία του «ανήκειν» μπορεί να ερμηνεύσει τα εθνικιστικά φαινόμενα, την ανάγκη του ανθρώπου να είναι οπαδός

μιας ποδοσφαιρικής ομάδας, ενός κόμματος, την ανάγκη να έχει ένα στέκι που μοιράζεται ποτά με ομοίους, αλλά και την αγάπη για το χωριό του και την παράδοση. Η ιστορία μάλλον δικαιώνει τον ρομαντικό φιλόσοφο. Ακόμα και για την καλλιτεχνική δημιουργία είχε δίκιο. Και εξηγώ. Στην αρχαία Αθήνα οι σπουδαιότεροι γλύπτες, τραγικοί ποιητές και φιλόσοφοι, ζήσανε στην ίδια πόλη σε ένα διάστημα περίπου 70 χρόνων. Στην ζωγραφική, το φως της Αναγέννησης ήρθε από τον Τζιότο στη Φλωρεντία, ο οποίος μοιραζόταν τις αγωνίες του με τον Δάντη. Η Αναγεννησιακή ζωγραφική απογειώνεται από τον Λεονάρντο ντα Βίντσι, τον Μιχαήλ Άγγελο και τον Ραφαήλ οι οποίο ζουν την ίδια περίοδο στη Φλωρεντία με τον Μακιαβέλι. Ακολουθεί το Παρίσι του Μποντλέρ, του Ντελακρουά. Αργότερα ο Νίτσε με τον Βάγκνερ. Τα παραδείγματα δεν έχουν τέλος και δεν έχουμε αναφερθεί καν στις εξεγέρσεις και τα πολιτικά κινήματα. Όλη η ιστορία της τέχνης και της φιλοσοφίας, της ανθρωπότητας εν γένει, δεν μπορεί να ερμηνευτεί χωρίς τις κοινότητες, τις παρέες, ακόμα κι όταν αυτές λειτουργούν ανταγωνιστικά. Η αστεία “ρομαντική” εικόνα του μοναχικού δημιουργού, ποιητή ή φιλοσόφου καθόλου ρομαντική δεν είναι και καθόλου αληθινή. Κάθε δημιουργία είναι πολιτική και απαιτεί κοινότητα και την ανάγκη του ανήκειν σ’ αυτή… Γι’ αυτό στην Αθήνα της δημοκρατίας η πιο βαριά τιμωρία ήταν η εξορία.

Ας έρθουμε τώρα στους εξόριστους του σήμερα. Τα τελευταία χρόνια, όλοι οι κοινωνιολόγοι και οι στοχαστές επισημαίνουν τη στροφή στον ατομικισμό και την αποκοπή του ατόμου από το σύνολο. Όλοι ή οι περισσότεροι μιλούν για την εργαλειοποίηση κάθε έκφανσης της ανθρώπινης ζωής, το αδιέξοδο στο οποίο θα μας οδηγήσει ο μονεταρισμός και η κοινωνία της κατανάλωσης. Το χρήμα έχει αξία εδώ και χρόνια κοινωνική και μετέχει στο υπαρξιακό ερώτημα του ανθρώπου. Το «σκέφτομαι άρα υπάρχω» του Καρτέσιου που οι ρομαντικοί μετέτρεψαν σε πιστεύω πως υπάρχω άρα υπάρχω, μεταλλάχτηκε σε καταναλώνω άρα υπάρχω. Αυτό έχει αναστρέψει την ιδέα του ανήκειν σε ιδέα του περιττεύειν, εφόσον η ύπαρξη καθορίζεται από την κατανάλωση και η κοινότητα θέτει σε κατάσταση εξορίας τον φτωχό ή όποιον δεν θέλει να

αποδεχθεί την κυριαρχία του χρήματος. Έτσι η μη δυνατότητα κατανάλωσης σε θέτει εκτός της κοινωνίας, χωρίς χρήματα είσαι περιττός. Περιττός και εξόριστος σημαίνει απομονωμένος και ανήμπορος ή οργισμένος. Το να νιώθεις περιττός, άχρηστος, είναι καθηλωτικό, και κάποιοι σε θέλουν καθηλωμένο. Όπως έγραφε μια φίλη, η ανεργία δεν μετριέται σε ποσοστά γιατί σε κάνει να νιώθεις 100% άχρηστος. Αυτό βολεύει το σύστημα. Η μαζικοποιημένη κατάθλιψη που σε ακινητοποιεί και πηγάζει από ένα ασταμάτητο δικαστήριο του εαυτού σου! Εγώ φταίω, λες. Μαζί τα φάγαμε, λες.

Αυτή είναι η μία όψη της φιλοσοφίας του περιττεύειν που ερμηνεύει τις αυτοκτονίες, την κοινωνική κατάθλιψη, τη μηδενική αντίδραση των αστέγων, των ανέργων και γενικότερα θα λέγαμε πως είναι η παθητική όψη. Αν το παιδί σου λιποθυμάει στο σχολείο φταις εσύ που είσαι άχρηστος, μη βγάζεις άχνα. Αυτό υπαγορεύουν. Η άλλη, η ενεργητική, είναι πιο σκληρή όσο κι αν ακούγεται περίεργο. Ο περιττός, αν δεν επιδιώξει να ενταχθεί κάπου ακολουθώντας την ιδέα του ανήκειν, γίνεται οργισμένος και η οργή του περιορίζει την όραση. Ο άστεγος επιτίθεται στον άστεγο. Ο άνεργος νιώθει ανταγωνιστικά απέναντι σε κάθε άλλον άνεργο αλλά και σε κάθε εργαζόμενο. Ο περιττός βλέπει παντού εχθρούς, η εξορία δημιουργεί σύνδρομο καταδίωξης. Η περιορισμένη όραση δεν τον αφήνει να δει πιο κει, το άγχος, ο φόβος και εν τέλει η βία που γεννά η φιλοσοφία του περιττεύειν έχει γίνει ο ιδανικός μηχανισμός επιβίωσης του συστήματος.

Παράλληλα ξεκινάει και ο λυσσαλέος πόλεμος σε κάθε εναπομένουσα έκφανση του ανήκειν. Οι σύγχρονοι μηχανισμοί καταστολής χρησιμοποιούν την οικονομική τρομοκρατία για να απομονώσουν τον κόσμο. Τέλος, στα καφενεία των φτωχών, οι πολλοί δεν θα έχουν χρήματα για κατανάλωση κι οι υπόλοιποι δεν φτάνουν για να τα κρατήσουν ανοιχτά. Το ίδιο ισχύει για τα θέατρα, τις μουσικές σκηνές, τους κινηματογράφους. Διώκονται με κάθε τρόπο οι πολιτικές συλλογικότητες που διαδηλώνουν και διεκδικούν, οι κοινωνικοί και ελευθεριακοί χώροι και στην

τελική απαγορεύτηκαν οι συναθροίσεις. Όλοι εξόριστοι σημαίνει όλοι ξένοι.

Αν θες να ανήκεις κάπου, μπορείς να ξυρίσεις το κεφάλι και να βγεις με τη συμμορία για ανθρωποκυνηγητό. Θα τους βρεις εύκολα, δεν κρύβονται. Επίσης υπάρχει για σένα και η πρέζα. Το ανήκειν δεν είναι πια για την κοινότητα, δεν είναι συλλογικό. Εκεί που ο Herder υμνούσε το διαφορετικό, τώρα το ανήκειν φτιάχνει κοντοκουρεμένα στρατιωτάκια. Συμμορίτης ή απομονωμένος οικογενειάρχης. Η επόμενη βόμβα μπορεί να μπει σε καφενείο στα Εξάρχεια ή στο Μετρό την ώρα που ανοίγουν οι δημόσιες υπηρεσίες. Η φιλοσοφία του περιττεύειν κάνει την εμφάνισή της στο τέλος της νεωτερικότητας και χτυπάει την πόρτα με χέρι που γράφει μίσος και φόβος, κατασκευάζει άβουλες μάζες και οργισμένους ημίτυφλους. Το ανήκειν αντί να διευρύνεται περιορίζεται συστηματικά.

Το ανήκειν έχει ως βασικό συστατικό την αλληλεγγύη και αν στον άλλον βλέπεις πραγματικά άλλον (κι όχι τον καθρέφτη) τότε το άλλο χωράει πολλούς. Πάρα πολλούς! Με τον άλλον πρέπει να είσαι, με εκείνον τον άλλον που χωράει πολλούς άλλους, ρομαντικούς και ορθολογιστές. Με τον άλλον που δεν μετράει τη ζωή σε χρήμα, που δεν τσιγκουνεύεται το συναίσθημα, που σέβεται το διαφορετικό, που σκέφτεται και ενδιαφέρεται, που δημιουργεί, που έχει ανάγκες κι επιθυμίες που δεν μετριούνται σε χρήμα. Έχουμε ανάγκη από μεγαλύτερες παρέες, από βαρετές ή όχι βαρετές συνελεύσεις, από ζωντανά καφενεία, από γεμάτους δρόμους κι από δυνατές φωνές που δεν διεκδικούν Καγιέν[i] αλλά Ζωή, δουλειά, αξιοπρέπεια κι αλληλοευχαρίστηση. Να δώσουμε τέλος σ’ αυτόν τον Μεσαίωνα και να διεκδικήσουμε μια πιο κοινωνική Αναγέννηση.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 10

Η Αμερικανική Επανάσταση

Νίκος Κατσιαούνης

Η Αμερικανική Επανάσταση, η οποία αποτέλεσε το αποκορύφωμα επαναστατικών τάσεων της ατλαντικής ακτής από τις αρχές του 17ου αιώνα, υπήρξε ένα κορυφαίο γεγονός που καθόρισε την εξέλιξη της νεωτερικής ιστορίας, ενώ παράλληλα τροφοδότησε όλες τις μετέπειτα θραύσεις στο κοινωνικοϊστορικό πεδίο.

Ο αγγλικός αποικισμός της αμερικανικής ηπείρου ολοκληρώθηκε τις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα. Από τη δεκαετία του 1650 η αγγλική οικονομική πολιτική είχε αναπτύξει έναν έντονο μερκαντιλιστικό χαρακτήρα που είχε ως στόχο περισσότερο τη λεηλασία των πόρων παρά τη σφυρηλάτηση μιας ενισχυμένης βιομηχανικής παραγωγής. Οι άποικοι που κατείχαν τις πρώτες ύλες δεν θα έπρεπε να παράγουν τίποτα που θα μπορούσε να ανταγωνιστεί την αγγλική βιοτεχνία ενώ παράλληλα θα έπρεπε να καταναλώνουν μόνο αγγλικά προϊόντα. Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ενώ η διοίκηση από τη Βρετανία στις αρχές γινόταν με μια χαλαρότητα, από τα μέσα του 17ου έχουμε τη συγκεντροποίηση της αποικιακής διοίκησης κάτω από τη βασιλική κυριαρχία.

Από τους σημαντικότερους παράγοντες που διαμόρφωσαν την πορεία της Επανάστασης ήταν η διαθεσιμότητα τεράστιων εκτάσεων γης, ο πλούτος των εδαφών και η έλλειψη μιας οριοθετημένης διαστρωμάτωσης του κοινωνικού ιστού. Οι τεράστιες εκτάσεις δημιούργησαν μια διευρυμένη τάξη μικροκτηματιών, οι οποίοι δεν έβλεπαν τον λόγο της παρεμπόδισής τους από εξωγενή στοιχεία, κερδοσκόπους και βιομηχάνους. Δημιουργούνταν έτσι οι προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση ενός «κοινωνικού συμβολαίου» ισότητας που θα κρατούσε ζωντανά τα ιδεώδη των Άγγλων Ισοπεδωτών του προηγούμενου αιώνα.

Υπήρχε μια τάξη ευγενών αγγλικανών γαιοκτημόνων, η οποία ζούσε εχθρικά ενάντια στον λευκό πληθυσμό που βρισκόταν σε ένα

καθεστώς συμβασιούχου υπηρέτη, αλλά και ενάντια στους αφρικανούς δούλους. Οι άποικοι της ενδοχώρας βίωναν τη φτώχεια, την ανασφάλεια, τις ληστρικές πολιτικές των Άγγλων και τις διαρκείς «επιδρομές» των Ινδιάνων. Στις παράκτιες περιοχές, από τις αρχές του 18ου αιώνα, οι φτωχοί και οι καταπιεσμένοι αποτελούν ένα ξεκάθαρα ορατό τμήμα του πληθυσμού. Οι έποικοι της ενδοχώρας είχαν ένα χαρακτηριστικό που αργότερα θα συνέβαλε θετικά στην Επανάσταση. Σε πολλά μέρη είχε αναπτυχθεί ένα σύστημα πολιτοφυλακής που είχε αντίκτυπο στη νοοτροπία των κατοίκων. Οι συχνές συγκρούσεις με τους ινδιάνικους πληθυσμούς και η συμμετοχή των πολιτοφυλακών σε τρεις πολέμους με τα αγγλικά στρατεύματα εναντίον των Γάλλων, είχαν δημιουργήσει έναν ετοιμοπόλεμο πληθυσμό με υψηλό το αίσθημα της αυτοπεποίθησης και μια τάξη αξιωματικών εξίσου καλά εκπαιδευμένων με αυτούς των Άγγλων.

Η ολοκληρωτική πολιτική της Βρετανίας οριστικοποιήθηκε με την αποχώρηση των Γάλλων από τη Βόρεια Αμερική και ειδικά μετά τον Επταετή Πόλεμο που έληξε οριστικά το 1763.

Μια σειρά εξαντλητικών μέτρων που πάρθηκαν από το Βρετανικό Στέμμα δημιούργησαν σταδιακά μια εξεγερτική κατάσταση μέχρι που ξέσπασε η επανάσταση στην αμερικάνικη ήπειρο. Το 1765 ψηφίστηκε το περιβόητο Διάταγμα των Χαρτοσήμων που αξίωνε τους αποίκους να επισυνάπτουν χαρτόσημα σε πληθώρα εγγράφων που χρησίμευαν στην καθημερινή ζωή, όπως διαθήκες, τίτλους, συμβόλαια, ημερολόγια, εφημερίδες μέχρι και ζάρια και τραπουλόχαρτα. Για τη Βρετανία, ο φόρος αυτός συμβόλιζε την προσπάθεια για πλήρη κοινοβουλευτικό και κυβερνητικό έλεγχο στις αποικίες ενώ για τους αποίκους μια πολιτική πρόκληση για τα δικαιώματά τους και μια αμφισβήτηση των δικών τους νομοθετικών σωμάτων να ελέγχουν τα δημόσια ταμεία. Τα διατάγματα αυτά ένωναν τους αποίκους πέρα των κοινωνικών διαχωριστικών γραμμών, δημιουργώντας πολλές λέσχες που θα συνέβαλλαν αργότερα στην Επανάσταση όπως οι Γιοι και οι Κόρες της Ελευθερίας καθώς και πληθώρα διαδηλώσεων, λαϊκών συνελεύσεων κτλ. Το Διάταγμα του Τάουνσεντ το 1767 έθεσε μια

νέα σειρά δασμών σε μεγάλη ποικιλία προϊόντων και την επιβολή των ρυθμιστικών κανόνων της αγοράς αποκλειστικά από τη Βρετανία. Αυτό οδήγησε σε ένα ευρύτερο μποϋκοτάζ στα βρετανικά προϊόντα και τη δημιουργία ενός μεγάλου δικτύου «επαναστατικών επιτροπών». Η απόσυρση του διατάγματος από το Στέμμα εξαίρεσε μόνο το φόρο Τσαγιού. Στη Βοστώνη, το περίφημο Tea Party πέταξε στη θάλασσα τσάι αξίας 75.000 λιρών. Η απάντηση των Βρετανών ήταν ο αποκλεισμός του λιμανιού της Βοστώνης με τα Απαράδεκτα Διατάγματα το 1774. Όλα αυτά επιτάχυναν την εξέγερση που σιγόβραζε προς μια κανονική επανάσταση.

Στις αρχές του 1774 οι συνελεύσεις σχεδόν όλων των αποικιών είχαν δημιουργήσει Επιτροπές Ανταποκρίσεων, την πρωιμότερη και συνηθέστερη επαναστατική οργάνωση. Είχε έρθει η ώρα για τη σύγκλιση ενός Ηπειρωτικού Συνεδρίου, το οποίο τελικά έλαβε χώρα στις 5 Σεπτέμβρη του 1774 ξεκινώντας από τη Φιλαδέλφεια. Αποτελούνταν από αντιπροσώπους των επαρχιακών συνελεύσεων και των τοπικών επιτροπών ανταποκρίσεων. Στο συνέδριο, καθώς και σε αυτό του επόμενου χρόνου, ψηφίστηκαν διάφορες διατάξεις που έθεταν οριστική ρήξη με τη Βρετανία. Το Ηπειρωτικό Συνέδριο από τη μια αποτελούσε για τους Αμερικανούς μια ευρύτερη εγγύηση αλλά και ευθύνη για τη συνέχεια της επαναστατικής τους πολιτικής και από την άλλη για το Στέμμα τη συνειδητοποίηση ότι άρχιζε η αντίστροφη μέτρηση. Είναι χαρακτηριστικά τα λόγια του Βασιλιά όταν έμαθε για το Συνέδριο: «Ο κύβος ερρίφθη. Οι αποικίες πρέπει ή να υποταχθούν ή να θριαμβεύσουν». Η αρχή

έγινε τη νύχτα της 18ης Απριλίου του 1775 όταν ο Άγγλος στρατηγός Γκέητζ έστειλε στρατεύματα για να καταστείλουν την εξέγερση στη Μασαχουσέτη (περιοχή από τις πιο ριζοσπαστικές). Οι Άγγλοι ηττήθηκαν θριαμβευτικά, συνειδητοποιώντας ότι δεν είχαν να κάνουν με απαίδευτους αγρότες αλλά με έναν εμπειροπόλεμο και αποφασισμένο λαό, οι πράξεις του οποίου θα αντηχούσαν στις δημοκρατικές επαναστάσεις σε όλη την υφήλιο.

Όταν εξεγέρθηκαν οι Αμερικανοί δεν υπήρχε κανένα είδος επαναστατικής παράδοσης στην οποία θα μπορούσαν να απευθυνθούν. Οι ιδέες της Αγγλικής Επανάστασης ήταν γνωστές σε

ένα μικρό μέρος του πληθυσμού. Υπήρχε όμως η πίστη ότι στην Αγγλία εξακολουθούσε να υπάρχει η Ελευθερία ως αποτέλεσμα της Ένδοξης Επανάστασης του 1688. Ένα μεγάλο μέρος στοχαστών του Διαφωτισμού πίστευε ότι στην Αμερική βίωναν την αποθέωση των «δικαιωμάτων των Άγγλων». Τόσο ο Τζον Λοκ όσο και ο Ντιντερό έβλεπαν στην Αμερική το απόσταγμα από οτιδήποτε καλό υπήρχε στην Αγγλία.

Τον Ιανουάριο του 1776 έχουμε την έκδοση της «Κοινής Λογικής» του Τόμας Πέην. Το κείμενο αυτό επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τους επαναστάτες κάνοντας ξεκάθαρο ότι το αγγλικό πολίτευμα δεν μπορούσε με τίποτα να ταιριάξει με την έννοια της ελευθερίας. «Όσο κοντύτερα πλησιάζει μια κυβέρνηση στη Δημοκρατική πολιτική τόσο λιγότερη δουλειά έχει εκεί ο βασιλιάς», ισχυριζόταν ο Πέην, αναφέροντας ότι η τυραννία ήταν ενδημική στους βασιλιάδες. Ο Πέην έδωσε σκληρές απαντήσεις στη θεσμισμένη εξουσία τόσο του βασιλιά όσο και στην αυθεντία της Αγίας Γραφής και της ελέω θεού μοναρχίας. «Διότι η μοναρχία είναι από κάθε πλευρά ο παπισμός της διακυβέρνησης», διακήρυττε, και «καθώς όλοι οι άνθρωποι είναι αρχικά ίσοι, ένας δεν μπορεί να έχει κάποιο δικαίωμα εκ γενετής να θέσει την οικογένειά του σε προνομιούχα θέση σε σχέση με τους άλλους». Οι ελευθερίες, κατά τον Πέην, οφείλονταν στο πολίτευμα του λαού κι όχι της κυβέρνησης ενώ καλούσε την Αμερική να υιοθετήσει τη δημοκρατία ως διακυβέρνηση – ένα σώμα αντιπροσώπων χωρίς βασιλιά ή αριστοκρατία ενώ τα δεκατρία νέα κράτη έπρεπε να υιοθετήσουν συντάγματα που θα θέσπιζαν ενιαίες συνελεύσεις σε μία μόνο Βουλή.

Η διακήρυξη της

ανεξαρτησίας, έργο ζωγραφισμένο από τον Τζον Τράμπουλ

Στη λογική του Πέην αντιτάχθηκε ο Τζων Άνταμς με το βιβλίο του «Στοχασμοί για τη διακυβέρνηση». Εναντιωνόταν στη λαοκρατική άποψη της «Κοινής Λογικής» προτείνοντας ένα μοντέλο δημοκρατικής διακυβέρνησης που θα επαναλάμβανε το εξισορροπητικό σύστημα της Αγγλίας χωρίς βασιλιά και αριστοκρατία. Δύο νομοθετικά σώματα δηλαδή και ένα εκτελεστικό που θα ασκούσε βέτο σε αποφάσεις του νομοθετικού. Εκτός αυτών κι ένα ανεξάρτητο δικαστικό σώμα. Με την πλήρη απαγκίστρωση των Αμερικανών από την Αγγλία, οι απόψεις του Πέην και του Άνταμς έπαιξαν μεγάλο ρόλο μιας και οι νέες πολιτείες έπρεπε να θεσπίζουν τα δικά τους συντάγματα για την ανεξαρτητοποίησή τους. Όπως γράφει ο Μπαίηλυν, «ομάδες ανθρώπων, διανοούμενοι, αγρότες, επιστήμονες και έμποροι, μορφωμένοι και αμαθείς συγκεντρώνονταν με σκοπό να οικοδομήσουν φωτισμένες κυβερνήσεις».

Η επανάσταση εξαπλωνόταν συνεχώς, «με κάθε άμαξα και κάθε μέρα η Ανεξαρτησία καταφθάνει σε εμάς σαν χείμαρρος», γράφει ο Τζων Άνταμς. Στα μέσα του Ιουνίου του 1776 το Δεύτερο Ηπειρωτικό Συνέδριο όρισε μια επιτροπή για τη σύνταξη της περίφημης Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας. Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας ήταν εκτός των άλλων μια έκκληση στον αμερικανικό λαό να πάρει τα όπλα κατά της μοναρχίας. Οι υπογράφοντες αντανακλούσαν, με μια λανθάνουσα έννοια θα λέγαμε, τα συμφέροντα μιας ευρείας μεσαίας τάξης, αόριστης ακόμη, ή μιας «πρώιμης αστικής τάξης». Όπως αναφέρει ο Μπούκτσιν, «Ανήκαν σε έναν κόσμο που εξακολουθούσε να έχει μικτή οικονομία, όπου η ιδιοκτησία περιλάμβανε πέρα από την υλική περιουσία ενός ανθρώπου και τη ζωή του, την κοινωνική κατάσταση, τις ελευθερίες του και την υπόληψή του».

Οι ιδέες της Διακήρυξης είναι σαφώς επηρεασμένες από το ρεύμα του Διαφωτισμού και ειδικά από τον Τζον Λοκ. Οι άνθρωποι έχουν

αναπαλλοτρίωτα φυσικά δικαιώματα που δεν μπορούν να περικοπούν και πηγάζουν από την ίδια τη φυσική τάξη πραγμάτων. Η κυβέρνηση υπάρχει χάρη στη συναίνεση του λαού και δεν έχει άλλη εξουσία πέραν αυτής που της έχει δώσει ο ίδιος λαός.

Η Διακήρυξη ήταν ριζωμένη στο φυσικό δίκαιο των διαφωτιστών μεταφέροντας το όραμα της επανάστασης «ως ηθικού και ουμανιστικού κινήματος και όχι μιας απλώς υλιστικής κίνησης, κάποιας "φορολογικής εξέγερσης" ή μιας περιπέτειας εμπόρων και επιχειρηματιών που ήθελαν μεγαλύτερη ελευθερία εμπορίου».

Εδώ θα ήταν τεράστιο λάθος να μην αναφέρουμε ότι παρ' όλες τις διακηρύξεις υπήρχε μια τεράστια αντίφαση: Το γεγονός ότι στην αμερικανική ήπειρο ένας στους πέντε κατοίκους ήταν μαύρος σκλάβος, ενώ οι γηγενείς ινδιάνικοι πληθυσμοί αντιμετωπίζονταν με τεράστια εχθρικότητα και οι γυναίκες είχαν τα ίδια δικαιώματα με τους ανήλικους.

Εκείνο που δίνει μια εξέχουσα ιδιαιτερότητα στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας είναι ο οικουμενικός της χαρακτήρας (στις πρώτες γραμμές αναφέρει «για έναν έντιμο σεβασμό στη γνώμη της ανθρωπότητας») αναδεικνύοντας την υπόθεση των Αμερικανών σε όλο τον κόσμο, γεγονός που θα το ακολουθήσουν όλες οι μετέπειτα μεγάλες επαναστάσεις. Η επίκληση δηλαδή στην πανανθρώπινη αλληλεγγύη και στην εφαρμογή των αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων του ανθρώπινου είδους. Όπως και ο Διαφωτισμός, έτσι και η Επανάσταση απευθυνόταν όχι στους Αμερικάνους ή τους Άγγλους αλλά στο λαό ως σύνολο, είτε βρισκόταν σε ελευθερία, είτε κάτω από τα δεσμά της καταπίεσης.

Καθώς η επαναστατική διαδικασία προχωρούσε με γοργούς ρυθμούς, οι άποικοι χωρίστηκαν σε «πατριώτες», δηλαδή αυτοί που υποστήριζαν την επαναστατική αλλαγή, και στους «νομιμόφρονες», που τάσσονταν με το Στέμμα, καθώς και μια μερίδα «ουδέτερων». Όπως είναι φυσικό, σταδιακά τα τμήματα αυτά συγκρούστηκαν στη διαδικασία του κοινωνικού ανταγωνισμού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Επανάσταση περιλάμβανε σκληρούς εμφυλιακούς αγώνες και μάχες. Ο Καρλ Μπέκερ αναφέρει ότι η επανάσταση ήταν ένας

σκληρός αγώνας για κυριαρχία της πατρίδας αλλά και ένας αγώνας για το ποιος θα κυριαρχήσει στην πατρίδα. Η Αμερικανική Επανάσταση δεν γνώρισε την εποχή της Τρομοκρατίας όπως η Γαλλική. Οι περιοχές που άφηναν οι νομιμόφρονες κατά την αποχώρησή τους (ακούσια ή εκούσια) δημεύονταν όχι τόσο σε πλούσιους αστούς όσο σε μικροκτηματίες. Πραγματοποιήθηκε στην ουσία ένας αναδασμός της γης όπου τα περισσότερα κτήματα μοιράστηκαν σε φτωχούς καλλιεργητές και αγρεργάτες.

Σταδιακά δημιουργήθηκαν δύο τάσεις σε εθνικό επίπεδο. Οι συγκεντρωτικοί (που επιθυμούσαν μια κεντρική εξουσία) και οι οπαδοί της συνομοσπονδίας. Το Καταστατικό της Συνομοσπονδίας (1781) οριζόταν ως ο συνταγματικός χάρτης της συνεργασίας των πολιτειών, σχηματίζοντας τελικά μια χαλαρή συμμαχία από δεκατρείς νέες και ανεξάρτητες δημοκρατίες. Κάθε πολιτεία ήταν ελεύθερη, διατηρώντας την ανεξαρτησία και την κυριαρχία της, δικαίωμα που δεν παραχωρείται στο Συνέδριο (Κογκρέσο) των Ηνωμένων Πολιτειών. Το Κογκρέσο έχει νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και του απαγορεύεται ρητά να διατηρεί στρατό. Αντίθετα του παρέχεται στρατός από τις πολιτείες μόνο για το κοινό καλό και την κοινή άμυνα. Δεν μπορεί ούτε να επιβάλει φόρους ή δασμούς εάν δεν συμφωνήσουν ομόφωνα όλες οι πολιτείες. Το καταστατικό μεταβίβαζε τη νομική ισχύ στα νομοθετικά σώματα των πολιτειών κι έτσι η πολιτική εξουσία πήγαζε περισσότερο από τα συντάγματα των πολιτειών παρά από το Κογκρέσο.

Το 1783 η Αγγλία μετά από συντριπτική ήττα στο Γιόρκταουν αναγνώρισε την ανεξαρτησία των 13 αποικιών με τη συνθήκη των Βερσαλλιών.

Μια απόπειρα πραξικοπήματος, που απέτρεψε ο ίδιος ο Ουάσιγκτον, και μια εξέγερση που πήρε επικίνδυνα χαρακτηριστικά, αποτέλεσε τη δικαιολογία για τα υψηλά στρώματα και την ελίτ για τη συγκρότηση ενός Συντάγματος που θα επέβαλε έναν συγκεντρωτικό και αποτελεσματικό κρατικό μηχανισμό. Χωρίς τη σύμφωνη γνώμη όλων των πολιτειών και μετά από ελιγμούς των ιδιοτελών ελίτ, το 1786 συνέρχεται μια απόλυτα μυστική

συνέλευση στο ισόγειο της Πολιτειακής Βουλής της Πενσυλβανίας με υποτιθέμενο σκοπό την επινόηση μέτρων για να καταστεί το σύνταγμα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης επαρκές ως προς τις απαιτήσεις της ένωσης.

Τελικά, παρά τις μεθοδεύσεις των κυρίαρχων τάξεων, το κείμενο του Συντάγματος του 1789 (η τελευταία πολιτεία το επικύρωσε το 1790) διατηρούσε αρκετά προνόμια των πολιτειών. Δεν συγκροτούσε ένα συγκεντρωτικό κράτος αλλά άφηνε αρκετό χώρο στις πολιτείες να διατηρήσουν τα «λαοκρατικά» στοιχεία της ομοσπονδιακότητας μέσα σε μια χαλαρά συγκεντρωτική ένωση, όπως έλεγε ο Τοκβίλ το 1830. Οι πολιτείες είχαν τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής και παροχής δικαιωμάτων σχεδόν σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Δημιουργήθηκε εν τέλει ένα πολυεπίπεδο κυβερνητικό σύστημα όπου οι ομοσπονδιακοί οργανισμοί επέτρεπαν τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων υπό το πρίσμα μιας χαλαρής συγκεντρωτικής δημοκρατίας. Εκτός από την ελευθερία της ιδιωτικής σφαίρας (της προστασίας των πολιτών από τις αυθαιρεσίες της εξουσίας), έχουμε τη θέσμιση της δημόσιας ελευθερίας, δηλαδή της ενεργητικής συμμετοχής των πολιτών στην άσκηση της εξουσίας.

Η Αμερικανική Επανάσταση αποτέλεσε την έμπρακτη εφαρμογή των ιδεών του Διαφωτισμού εμπεδώνοντας τις έννοιες της ελευθερίας, της ισονομίας και του ελεύθερου συνταγματισμού. Παρ’ όλες τις διαφωνίες των ιστορικών για τη σημαντικότητά της (π.χ. ο Howard Zinn την αναφέρει ως ένα «είδος επανάστασης»), αποτέλεσε την πρώτη νικηφόρα επανάσταση της νεωτερικότητας, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό τόσο τις μετέπειτα επαναστατικές διαδικασίες όσο και την πίστη των ανθρώπων για τη δημιουργία ενός νέου και πιο ελεύθερου κόσμου.

Η Κρίση του Κινήματος

Δημήτρης Κωνσταντίνου

Το σημαντικότερο ζήτημα των ημερών μας δεν είναι η κρίση του συστήματος αλλά η κρίση του κινήματος. Γιατί αυτή αποκλείει κάθε δυνατότητα και πιθανότητα ενός καλύτερου αύριο, το οποίο θα ήταν εφικτό ακριβώς εξαιτίας της κρίσης του συστήματος. Και η κρίση του κινήματος οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπήρξε ποτέ εκτός συστήματος. Όχι με την έννοια της υποκουλτούρας του περιθωρίου και του μίσους προς όλους τους «αδαείς» που αποτελούν την κοινωνία μας, αλλά με την έννοια της δημιουργίας αποτελεσματικών, ολοκληρωμένων δομών εκτός συστήματος, οι οποίες αφού θα ήταν εκτός συστήματος θα επιβίωναν της κρίσης του και θα κυριαρχούσαν. Αντιθέτως, το κίνημα στη χώρα μας, αλλά και σε πολλά άλλα μέρη αν το αναλογιστούμε, σερνόταν για δεκαετίες στο βούρκο του εργατοσυνδικαλισμού, της ιδεοληψίας και της επαναστατικής φρασεολογίας, κουβαλώντας το καταδικαστικό φορτίο της κομμουνιστικής παράδοσης πολλών δεκαετιών.

Σήμερα, που θα έπρεπε να τρίβουμε τα χέρια μας από την ολική κρίση του συστήματος, ασφαλείς και σίγουροι για τις συμπαγείς δομές που είχαμε ήδη συγκροτήσει εκτός αυτού, φαίνεται ότι καταφέραμε να κάνουμε μόλις το πρώτο βήμα, δηλαδή να περάσουμε από το στάδιο της φρασεολογίας και της ανέξοδης κριτικής στο ενδιάμεσο στάδιο των συγκεκριμένων πολιτικών προτάσεων. Οι πράξεις έπρεπε να έχουν γίνει ήδη από χθες. Το γεγονός αυτό εξηγεί και το παράλογο μούδιασμα της κοινωνίας που, ενώ συντρίβεται η ζωή και το μέλλον της, αυτή παρακολουθεί αμέτοχη και απαθής. Κανείς δεν έχει διάθεση να βγει στους δρόμους για να υπερασπιστεί τα συντεχνιακά κεκτημένα, αφού αυτά είναι αναπόσπαστο κομμάτι του νοσηρού συστήματος που καταρρέει. Αντίθετα, αν είχαμε αφιερώσει το δυναμικό μας στη δημιουργία

δομών εκτός συστήματος, ολοκληρωμένων και αποτελεσματικών, και τολμούσε η καταρρέουσα εξουσία να τις απειλήσει, είμαι σίγουρος ότι η αντίστασή μας θα ήταν σθεναρή και θα παράσερνε όλη την κοινωνία στο παράδειγμα αυτών των δομών.

Μιλάω πάντα για ολοκληρωμένες δομές εκτός συστήματος που αφορούν ολόκληρο τον κύκλο της ζωής μας, και γι' αυτό απαιτούν σχέδιο και πολύ κόπο και χρόνο. Όχι για τις αποσπασματικές προσπάθειες, τόσο αξιέπαινες αν αναλογιστούμε την οπισθοδρομικότητα του μεγάλου μέρους του κινήματος, οι οποίες συνήθως αφορούν έναν αγροτικό συνεταιρισμό εδώ, ένα εστιατόριο εκεί, ένα κέντρο πολιτισμού παραπέρα ή ένα μεμονωμένο εκδοτικό εγχείρημα σαν τη Βαβυλωνία, τα οποία στο σύνολό τους τροφοδοτούν, τροφοδοντούνται και εξαρτώνται κυρίως από τη συστημική αγορά και νοοτροπία με τα σκαμπανεβάσματά της λόγω κρίσεων.

Επειδή ακριβώς οι δομές μας δεν είναι ούτε ολοκληρωμένες ούτε αποτελεσματικές, δεν απειλούν ουσιαστικά το σύστημα και, γι' αυτόν το λόγο, το σύστημα δεν μπαίνει ακόμα στον κόπο να τις πολεμήσει. Με άλλα λόγια, σήμερα, η κρίση του κινήματος οφείλεται στο γεγονός ότι απλώς δεν έχουμε τίποτα να υπερασπιστούμε. Εκτός από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάλλιο αργά, παρά ποτέ.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 9

Η Κατάσταση Εξαίρεσης ως Τεχνική Διακυβέρνησης στην

Ελλάδα της Κρίσης

Αντώνης Μπρούμας

Η καθολική επίθεση της κυρίαρχης οικονομικο-πολιτικής ελίτ στις κοινωνίες της Νότιας Ευρώπης αποξηλώνει με ταχύ ρυθμό τα οικονομικά και δημοκρατικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Η βία της επίθεσης αποκόπτει κάθε δυνατότητα των καταπιεζόμενων να επηρεάζουν τη σφαίρα της πολιτικής και καθηλώνει όλο και μεγαλύτερες ομάδες πληθυσμού στο επίπεδο της γυμνής ζωής. Βασική τεχνική της σε πολιτικό επίπεδο κοινοβουλευτικά δομημένης κυριαρχίας για να πάρει πίσω ό,τι κατακτήθηκε με αίμα τις τελευταίες εκατονταετίες είναι η χρήση σε νομικό-πολιτικό επίπεδο της κατάστασης εξαίρεσης. Η χρήση της τεχνικής αυτής είναι ιδιαίτερα αισθητή στην εγχώρια πραγματικότητα, όπου ολόκληρα κοινωνικά κομμάτια απογυμνώνονται από κάθε δικαίωμα στη ζωή και στην αξιοπρέπεια, ενώ η φύση υποβαθμίζεται απλώς σε παράπλευρη απώλεια της «ανάπτυξης» των αφεντικών.

Ελλάδα: Θέτοντας Ανθρώπους και Φύση σε Κατάσταση Εξαίρεσης

Αν και τα δείγματα του φαινομένου πρέπει να αναζητηθούν πολύ πιο πριν, ωστόσο με πολύ επιθετικό τρόπο από το 2007 το εγχώριο σύστημα εξουσίας έχει προχωρήσει σε μία υπερπαραγωγή νόμων, που διασπούν το κοινωνικό σώμα σε κατηγορίες υπηκόων και δημιουργούν εξαιρετικά και χωρίς δικλείδες ασφαλείας de jure ή de facto νομικά καθεστώτα όχι μόνο για τους εργαζόμενους, τους συνταξιούχους, τους μετανάστες, τους οροθετικούς, τους κοινωνικούς αγωνιστές και τους διαδηλωτές αλλά και για τον χώρο και το φυσικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, το σύστημα εξαιρεί de jure ή de facto τον σκληρό πυρήνα του κρατικού του μηχανισμού από την υποχρέωση σεβασμού του Συντάγματος και των νόμων.

… Στην Εργασία

Κύριος αποδέκτης της επίθεσης είναι ο κόσμος της εργασίας. Ήδη

από τα τέλη της δεκαετίας του ’90 οι ασφαλιστικές δικλείδες του εργατικού δικαίου, που συντηρούσαν το αρχέτυπο του φορντικού μοντέλου εργασίας (8ωρο/5μερο/σταθερή εργασία), είχαν αρχίσει να αποσαθρώνονται τόσο σε επίπεδο νόμων για επιμέρους κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι σε σύμβαση μαθητείας ή δανεισμού ή σε εντατικοποιημένους κλάδους της παραγωγής (π.χ. τουρισμός), όσο και με την εσκεμμένη από το καθεστώς de facto ανενέργεια των περιορισμών στους χρόνους εργασίας (π.χ. απλήρωτες υπερωρίες) και των κοινωνικοασφαλιστικών υποχρεώσεων των εργοδοτών, που γιγάντωσαν την εισφοροδιαφυγή και τη μαύρη εργασία και οδήγησαν στο να εξοκείλουν σήμερα τα ασφαλιστικά ταμεία. Αυτή η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης κομματιών του κόσμου της εργασίας ήταν αναγκαία, ώστε σήμερα να καταστεί δυνατή με όσο το δυνατό λιγότερες αντιστάσεις η πλήρης αποσάθρωση του συλλογικού εργατικού δικαίου και η γενίκευση της επισφάλειας. Πλέον, η κατάσταση εξαίρεσης από τα θεσμικά όρια της εκμετάλλευσης παίρνει και χωρικά χαρακτηριστικά με την προκήρυξη οικονομικών ζωνών στην επικράτεια, στις οποίες δεν θα ισχύει το εναπομείναν εργατικό δίκαιο.

… Στα Απελευθερωτικά Κινήματα

Εντούτοις, οι μεγαλύτερες κοινωνικές αντιστάσεις ενάντια στη θέση σε κατάσταση εξαίρεσης αρθρώθηκαν όταν στο στόχαστρο μπήκαν τα απελευθερωτικά κινήματα και οι δημοκρατικές κατακτήσεις. Με την ψήφιση των τρομονόμων εξαιρέθηκαν από τις κρατικοδικαιικές δικλείδες του ποινικού δικαίου και, ειδικότερα, από τη θεμελιώδη αρχή nullum crimen sine lege οι διωκόμενοι για την κοινωνική δράση τους αγωνιστές και μπήκε σε εφαρμογή έναντι αυτών το νεοπαγές ποινικό δίκαιο του εχθρού. Μετά το πανοπτικό των Ολυμπιακών και τη γνωμοδότηση Σανιδά, το κράτος εξαίρεσε από την υποχρέωση σεβασμού της ιδιωτικότητας το δικαστικό σύστημα και τις αστυνομικές αρχές, υποβάθμισε την υποτιθέμενα ανεξάρτητη ΑΠΔΠΧ σε γνωμοδοτικό όργανο επί των επιλογών του και θεσμοθέτησε τη βιντεοσκόπηση των διαδηλώσεων και, γενικώς, του δημόσιου χώρου για σκοπούς δημόσιας τάξης, θέτοντας τις βάσεις για την κοινωνία της επιτήρησης. Με νόμο

του 2011, οι τηλεπικοινωνιακές εταιρείες εξαναγκάσθηκαν σε διατήρηση των εξωτερικών δεδομένων σε τηλεφωνία και διαδίκτυο για ένα έτος, επιτείνοντας το καθεστώς του Μεγάλου Αδελφού και στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Σήμερα, η ίδια η έκθεση της ΑΔΑΕ αποκαλύπτει ότι επισήμως επιτηρούνται οι επικοινωνίες δεκάδων χιλιάδων πολιτών για λόγους ασφαλείας, χωρίς κανείς να μπορεί να αποκλείσει ότι ΕΛ.ΑΣ. και ΕΥΠ δεν προβαίνουν μέσω των παρόχων και σε επιτηρήσεις άνευ της νόμιμης οδού.

… Στους Αδύναμους των Αδυνάμων

Η εικόνα από το μέλλον που μας επιφυλάσσουν οι κυρίαρχοι είναι το πώς μεταχειρίζονται τις πιο αδύναμες ομάδες των καταπιεζόμενων αδελφών μας. Έχοντας εδώ και χρόνια καταδικάσει τους μετανάστες χωρίς χαρτιά σε μία γυμνή από δικαιώματα ζωή και διατηρώντας τους υπόλοιπους σε ένα ιδιότυπο καθεστώς ομηρίας, κατάφερε να τους τεμαχίσει και να μειώσει τις δυνατότητες πολιτικής τους οργάνωσης για τη διεκδίκηση της καθολικής τους ισότητας. Με την άνοδο της λαϊκιστικής ακροδεξιάς βλαχομπαρόκ τύπου στην εξουσία και τα μηχανοκίνητα τάγματα ασφαλείας των παρακρατικών στους δρόμους το κράτος πλέον διάγει την καθολική του επίθεση σε αυτή την κοινωνική ομάδα, εξαλείφοντας ουσιαστικά το κομμάτι των μεταναστών με χαρτιά και υιοθετώντας τακτικές ναζιστικού τύπου με στρατόπεδα συγκέντρωσης, τείχη στον Έβρο και ρητορείες περί απειλής της δημόσιας υγείας. Τέτοια μεταχείριση επιφυλάσσεται και σε άλλες αδύναμες ομάδες, όπως οι οροθετικές ιερόδουλες, οι οποίες παραδίδονται στον κανιβαλισμό κράτους – ΜΜΕ και εξωθούνται στη μη ύπαρξη. Η θέση ολόκληρων κοινωνικών ομάδων σε κατάσταση εξαίρεσης εξυπηρετεί και την ιδεολογική λειτουργία της εξοικείωσης του κοινωνικού συνόλου στη θέα του κανιβαλισμού ανθρώπινων υπάρξεων από την εξουσία, προκειμένου να χτυπηθούν υπό λιγότερες κοινωνικές αντιστάσεις τα απελευθερωτικά κινήματα, ενθαρρύνει δε μέσω της τροφοδότησης της «μικρής» εγκληματικότητας και των παρακρατικών περιπόλων στους δρόμους μία συνθήκη πολέμου όλων εναντίον όλων, για να αποπροσανατολίσει την κοινωνία και να επενδύσει στον τρόμο.

… Στη Φύση

Η καταστροφή ανθρώπων και κοινωνικών σχέσεων επεκτείνεται και στη φύση. Στη βορά της «ανάπτυξης» των ντόπιων και ξένων αφεντικών εφαρμόζονται αποικιακού τύπου fast track νόμοι για έργα ενέργειας, διαχείρισης απορριμμάτων, εκμετάλλευσης μεταλλευτικών πόρων, τουρισμού και βαριάς βιομηχανίας, που επιφυλάσσουν τη χειρότερη μοίρα για το φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζουν οι ιθαγενείς. Επιπλέον, το κράτος, αφού ουδέποτε εφάρμοσε τους ίδιους του τους νόμους για την προστασία των δασών, για εισπρακτικούς λόγους προχωρά στη νομιμοποίηση εκατοντάδων χιλιάδων αυθαιρέτων. Με τα νομοθετήματα αυτά ανοίγει η κερκόπορτα για την de facto κατάργηση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, στις ελάχιστες περιπτώσεις που στη χώρα μας αυτή εφαρμόστηκε. Ως αντάλλαγμα για την καταστροφή του τοπικού τους περιβάλλοντος, τη μόλυνση του νερού και του αέρα και την κατασπατάληση των φυσικών πόρων, η κυρίαρχη ρητορική τάζει στους εξαθλιωμένους υπηκόους θέσεις μισθωτής σκλαβιάς με μισθούς Εσθονίας αλλά κόστος ζωής Λονδίνου. Στους κόλπους των τοπικών κοινωνιών η ρητορική αυτή επανεπενδύεται αφενός με τις τάσεις αυτοενοχοποίησης του «όλοι μαζί τα φάγαμε» και αφετέρου με το ξεχείλωμα της προτεσταντικής ηθικής σε ένα «δουλέψτε σα δούλοι μέχρι θανάτου», για να βρει ευήκοα ώτα.

Η Κατάσταση Εξαίρεσης ως Τεχνική της Κυριαρχίας

Η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης αποτελεί τεχνική διακυβέρνησης που παρατηρείται στα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα. Χαρακτηρίζεται από τη μερική ή καθολική αναστολή των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, τη μερική ή καθολική αναστολή των κανόνων ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας και, σε τελικό στάδιο, την οικειοποίηση της συντακτικής εξουσίας από τον κυρίαρχο, δίχως όμως τη δημιουργία συντεταγμένης εξουσίας και κράτους δικαίου. Η εφαρμογή της παρατηρείται όταν το status quo βρίσκεται υπό σοβαρή απειλή, ενώ η επιβολή της περιβάλλεται λόγων εκτάκτου ανάγκης. Μέσω της τεχνικής αυτής επιτυγχάνεται προοδευτικά η

διάβρωση των εξουσιών του κοινοβουλίου, η κατάργηση της διάκρισης των κρατικών λειτουργιών και η κατάργηση του διαχωρισμού μεταξύ ιδιωτικού/δημόσιου με τη μετάβαση σε τελικό στάδιο στην κυρίαρχη δικτατορία. Επιπλέον, η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης θα πρέπει να αναλυθεί ως τεχνική βιοεξουσίας, καθώς δεν στοχεύει στην πειθάρχηση επιμέρους εκφάνσεων της ζωής αλλά στην καθολική υποταγή των σωμάτων και στον γενικό έλεγχο του πληθυσμού και του χώρου. Από την άποψη της κατάταξης του φαινομένου, η κατάσταση εξαίρεσης δεν εμφανίζεται μόνο ως καθολική αλλά μπορεί να επιβάλλεται κατά μέρος ανά κοινωνικές ομάδες, ανά δικαιώματα ή ανά κανόνες οργάνωσης της κρατικής εξουσίας και να έχει χωροχρονικούς προσδιορισμούς. Ο άνωθεν τεμαχισμός άλλωστε του κοινωνικού σώματος σε λιγότερο ή περισσότερο καταπιεζόμενους/εκμεταλλευόμενους είναι βασική συνταγή επιτυχίας της τεχνικής αυτής μέχρι να γενικευτεί το επιδιωκόμενο καθεστώς εξαίρεσης σε όλη την κοινωνία.

Η Αντίθεση στην Κατάσταση Εξαίρεσης ως Στρατηγική των Απελευθερωτικών Κινημάτων

Οι θετοί νόμοι αποτελούν τυποποίηση και κωδικοποίηση του εξουσιαστικού φαινομένου σε μία κοινωνία, όπως αυτό αποκρυσταλλώνεται ιστορικά στο κράτος και στις σχέσεις του με τις λοιπές μη κρατικές πηγές της κοινωνικής εξουσίας. Ταυτόχρονα, μέσω μίας τέτοιας τυποποίησης οι θετοί νόμοι εκφράζουν και συμπυκνώνουν με αφηρημένο τρόπο στο νομικό επίπεδο τον εκάστοτε συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων. Και, τελικά, επειδή αποτελούν προϊόν των συσχετισμών αυτών, αντανακλούν τους συμβιβασμούς ανάμεσα στα συμφέροντα της κυριαρχίας και τις απαιτήσεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Τέτοιοι συμβιβασμοί δεν είναι αποτέλεσμα συμφωνίας, λόγου χάρη ενός ιδεατού ή και πραγματικού κοινωνικού συμβολαίου, αλλά εξαναγκασμένων παραχωρήσεων της κυρίαρχης τάξης απέναντι στους κοινωνικούς αγώνες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων με σκοπό τη διασφάλιση της απαραίτητης κοινωνικής ειρήνης και συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό, οι οικονομικές και δημοκρατικές κατακτήσεις των κατώτερων τάξεων στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας

δύνανται να χρησιμοποιούνται με αντιεξουσιαστικό χαρακτήρα από τα απελευθερωτικά κινήματα σε συνθήκες καθολικής επίθεσης κράτους και αφεντικών.

Έτσι, τα απελευθερωτικά κινήματα θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τους τρόπους που εφευρίσκει η κυριαρχία για τη διάβρωση των κοινωνικών κατακτήσεων και να εντάξουν στη φαρέτρα τους με συγκεκριμένους τρόπους την αντίθεση στην κατάσταση εξαίρεσης. Τέτοιοι τρόποι μπορούν να είναι:

- Η αντιστροφή της ρητορικής και των επιχειρημάτων της αστικής νομιμότητας για την απονομιμοποίηση της κυριαρχίας.
- Η πλήρης εκμετάλλευση των περιθωρίων που αφήνει η αστική νομιμότητα για την προάσπιση και διεύρυνση των κοινωνικών κατακτήσεων.
- Η αντίσταση απέναντι στην τακτική της κυριαρχίας με σκοπό την κατάργηση στην πράξη των ψευδών διαχωρισμών ανάμεσα στους καταπιεζόμενους/εκμεταλλευόμενους.
- Η αντιπρόταση ενός καθολικά εξισωτικού λόγου, πιστού στα οράματα της κοινωνικής απελευθέρωσης, ο οποίος αφήνει το περιθώριο στη διαφορετικότητα των καταπιεζόμενων, ενώ δεν εξαντλείται στην ύπαρξη κοινών συμφερόντων αλλά επενδύει στην ύπαρξη κοινοτήτων αγώνα ανάμεσα στους καταπιεζόμενους.

Ως κατακλείδα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η αντίθεση στην κατάσταση εξαίρεσης είναι απαραίτητη αλλά όχι ικανή στρατηγική για την κοινωνική απελευθέρωση. Και αυτό γιατί τυχόν εμμονή σε αυτήν εγκλωβίζει τα απελευθερωτικά κινήματα σε μία διαλεκτική θέσης – αντίθεσης με την κυριαρχία, η σύνθεση της οποίας δεν μπορεί παρά να έχει διάτρητα τα σημάδια του αστικού κόσμου. Ο πεπερασμένος της χαρακτήρας είναι άλλωστε εμφανής από το ότι θέτει ήδη από την αρχή τα κινήματα σε θέση άμυνας και με πλήρως υιοθετημένη την ατζέντα της κυριαρχίας. Οι απαιτήσεις των καιρών επιτάσσουν την έξοδό μας από τον φαύλο κύκλο του καπιταλισμού, σπάζοντας τα παρωχημένα σχήματα του διαλεκτικού υλισμού και επανεφευρίσκοντας με σύγχρονο τρόπο τις

διαλεκτικές του αναρχισμού της πράξης, που δεν επιδέχονται σύνθεση με τα κατάλοιπα του υπάρχοντος. Μόνο ένα αυτόνομο σχέδιο συνολικής και συλλογικής εξόδου από την κρίση του καπιταλισμού μπορεί να πραγματώσει πλέον το πρόταγμα για μία αυτόνομη κοινωνία.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 8

Τώρα θα Πολεμήσουμε για Όλα

Γιώργος Λιερός

Με την τροπή που έχει πάρει η οικονομική πολιτική και πολιτισμική κρίση στην χώρα μας ό,τι εν τέλει διακυβεύεται είναι το αν θα μπορέσει η κοινωνία να ανασυγκροτηθεί μέσα από την αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία και να οργανωθεί με θεσμούς άμεσης δημοκρατίας ή αν θα διολισθήσει στον πόλεμο όλων εναντίον όλων και στην αποσύνθεση.

Στη συγκυρία, όπως διαμορφώνεται τους τελευταίους μήνες, αυτό το διακύβευμα παίρνει την ακόλουθη μορφή:

Πώς θα μπορέσουν οι από κάτω να οργανώσουν τις ζωές τους, να καταστρώσουν στρατηγικές επιβίωσης, ενώ ένα μεγάλο μέρος τους ρίχνεται εκτός αγοράς εργασίας, εκτός συντεταγμένης κοινωνίας; Θα μπορέσουν να αναδείξουν ενωτικά κινήματα αντίστασης ή “θα φαγωθούν” μεταξύ τους; Ποιος θα καταλάβει τον χώρο, ο οποίος “απελευθερώνεται” με την απόσυρση του κοινωνικού κράτους και την κατάρρευση του πολιτικού συστήματος; Ένα κίνημα αμεσοδημοκρατικό, όπως αυτό που γνωρίσαμε στις πλατείες και στις συνελεύσεις, ένα κίνημα συνεργατισμού και κοινωνικής αλληλεγγύης, ένα κίνημα που θα μετατρέπει τα άτομα, τα επαγγέλματα, τις διαφορετικές κοινωνικές κατηγορίες, τους ντόπιους και τους μετανάστες σε έναν ενωμένο λαό; Ή μήπως

αντίθετα στους δρόμους και σ’ ένα ρημαγμένο κοινωνικό τοπίο θα επικρατήσουν οι φασίστες, οι συμμορίες και το οργανωμένο έγκλημα;

Όταν πριν από λίγους μήνες συζητούσαμε για τον κίνδυνο της άνομης κατάρρευσης της Ελληνικής κοινωνίας, μπορούσαμε ήδη να φανταστούμε την χώρα μας σαν ένα μεγάλο Κόσοβο. Η πραγματική ανεργία και η απλήρωτη εργασία την επόμενη χρονιά εκτιμάται ότι θα φτάσουν το 40% του ενεργού πληθυσμού. Έτσι ή αλλιώς η επιβίωση είναι αδύνατη με μισθούς Ανατολικής Ευρώπης, φόρους Σουηδίας και τιμές Λουξεμβούργο. Μια μεταβιομηχανική κοινωνία, δηλαδή μια κοινωνία που υφίσταται μέσω του κράτους, καλείται να διαχειριστεί την δραστική συρρίκνωση και αποδόμηση των προνοιακών και άλλων κρατικών δομών (οι κρατικές δαπάνες από το 50% του ΑΕΠ που είναι και ο μέσος όρος στην Ευρωζώνη, προβλέπεται ότι θα μειωθούν στο 30% του ΑΕΠ). Και πρόκειται για μια κοινωνία η οποία τις τελευταίες δεκαετίες είχε εκπορνευτεί. Μια κοινωνία κατακερματισμένη, εξατομικευμένη, με κατεστραμμένους τους κοινωνικούς δεσμούς, στην οποία εδώ και πολύ καιρό δεν υφίσταται πλέον εκείνος ο κοινός κόσμος που ορθώνεται μεταξύ των ανθρώπων και τους κάνει να είναι κάτι περισσότερο από ένα άθροισμα μονάδων.

Πρέπει να ανασυγκροτηθεί η κοινωνία, ένας ολόκληρος κόσμος και αυτό δεν μπορεί παρά να είναι το έργο των από κάτω. Το σύγχρονο καπιταλιστικό εθνικό κράτος – αντίθετα από το κράτος της περιόδου 1930 – 1970 – μπορεί να αποτελείται από πολλές χωριστές κοινωνίες, από θύλακες ανεπτυγμένης οικονομίας, από ειδικές ζώνες άγριας εκμετάλλευσης και εξαίρεσης από τα εργατικά δικαιώματα και τέλος από ζώνες ανομίας, ζώνες παραδομένες στον έλεγχο του οργανωμένου εγκλήματος και λογιών – λογιών μαφιών.

Τα νέα δεδομένα των 3-4 τελευταίων μηνών είναι:

- Η προσωρινή (μετά την 12.02.2012) ελπίζουμε, απόσυρση του κόσμου από τους δρόμους.
- Η ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ σε αξιωματική αντιπολίτευση.

Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό γεγονός που ανατρέπει ένα πολιτικό σκηνικό δεκαετιών στην χώρα μας και το οποίο είναι πρωτόγνωρο για την Ευρώπη. Ωστόσο, αυτό το γεγονός δεν συνοδεύεται παρά από μια εξαιρετικά αναιμική κοινωνική δυναμική. Καμιά σύγκριση δεν μπορεί να υπάρξει ούτε καν με την κοινωνική δυναμική που έφερε το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1981.

- Η συνεχής ενίσχυση της Χρυσής Αυγής, ενός καθαρόαιμου ναζιστικού κόμματος, η ανάδειξή της σε ένα κοινωνικό ρεύμα με πληβειακά χαρακτηριστικά. Χρησιμοποιεί δολοφονική βία και οργανώνει παραστρατιωτικούς μηχανισμούς. Μιμείται τον τρόπο δουλειάς της Αριστεράς όσον αφορά την κοινωνική αλληλεγγύη αλλά σε ένα πολύ διαφορετικό πλαίσιο. Εκείνο που ορίζεται από την διέγερση των πιο χαμερπών ενστίκτων των πληβειακών μαζών: την μνησικακία, η οποία έχει στραφεί στον πιο εύκολο στόχο, το κυνήγι του πιο αδυνάτου. Η Χρυσή Αυγή απευθύνεται σε όλους όσους πέρισυ ήθελαν αίμα πολιτικού και πλέον αφού δεν μπορούν να το έχουν σήμερα αρκούνται σε αίμα μετανάστη.

Αυτά τα δεδομένα μας επιτρέπουν να αντιληφθούμε ένα σχέδιο των από πάνω σύμφωνα με το οποίο το κράτος δικαίου μπορεί να διασωθεί για το 1/3 – 1/5 του πληθυσμού. Η ευημερία μπορεί να διατηρηθεί σε θύλακες της παγκόσμιας ανεπτυγμένης οικονομίας, οι οποίοι θα απλώνονται σαν περιφραγμένς προνομιούχες ζώνες μέσα στην ρημαγμένη χώρα. Ο υπόλοιπος πληθυσμός θα μπορούσε να ελεγχθεί από την αστυνομία, εφόσον παραμένει πολυδιασπασμένος και πεταγμένος σε ζώνες ανομίας και πολέμου όλων εναντίον όλων. Σε ένα τέτοιο σχέδιο η Χρυσή Αυγή είναι πολλαπλά χρήσιμη:

α) Σαν ένα ρεύμα ένταξης στο σύστημα των περιθωριοποιημένων και εξαθλιωμένων μαζών.
β) Σαν δύναμη καταστολής οποιασδήποτε ανταγωνιστικής πρακτικής των από κάτω.
γ) Σαν δύναμη πρόκλησης ενός εμφυλίου χαμηλής έντασης στις

λαϊκές γειτονιές που θα κάνει άγονο το έδαφος για τις πρωτοβουλίες της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας.
δ) Σαν μέσο στριμώγματος της πολιτικής Αριστεράς σε στενά πλαίσια νομιμοφροσύνης. Κάθε απόπειρα της Αριστεράς να συνδεθεί με τις ριζοσπαστικές διαθέσεις του κόσμου θα παρουσιάζεται ως ταύτισή της με τις βίαιες πρακτικές της Χρυσής Αυγής.

Στα πλαίσια ενός τέτοιου σχεδίου θα μπορούσαμε ίσως να φανταστούμε τον ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση. Ναι, αλλά με τον έλεγχο του δρόμου από την Χρυσή Αυγή (λέμε "θα μπορούσαμε ίσως να φανταστούμε" γιατί δεν είναι καθόλου σίγουρο, εάν τα πράγματα πάρουν μια τέτοια τροπή, ότι οι μνημονιακές δυνάμεις, απολαμβάνοντας την υποστήριξη του 30% του πληθυσμού, θα χάσουν την κυβέρνηση).

Το καθοριστικό για εμάς δεν είναι ο έλεγχος του Κοινοβουλίου αλλά ο έλεγχος του δρόμου. Αυτό σημαίνει:

α) Ανάπτυξη δομών αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας.
β) Αντιφασιστική δράση.
γ) Δομές άμεσης δημοκρατίας οι οποίες θα μπορούν να εγγυηθούν την ειρήνη και την ασφάλεια στις γειτονιές και να αναλάβουν την αυτοάμυνά τους.
δ) Ανάκτηση των πολιτισμικών και ιστορικών κληρονομιών αγώνα του τόπου. Διάλογος και νέες πολιτισμικές συνθέσεις ανάμεσα στους ντόπιους και τους μετανάστες.

Αν καταφέρουν οι φασίστες και πάρουν τον έλεγχο των δρόμων, τίποτα από τα ωραία μας λόγια και τις πιθανόν πρωτοποριακές πρακτικές μας στην κοινωνική οικονομία ή όσον αφορά την άμεση δημοκρατία δεν έχει νόημα. Δεν μπορούμε να διεκδικήσουμε τον έλεγχο των δρόμων χωρίς να οργανώσουμε αποτελεσματικά την αυτοάμυνά μας χωρίς τις επί του πεδίου απαιτούμενες επιχειρησιακές δεξιότητες. Αν αρκεστούμε όμως σε αυτό, τότε απλώς μιλάμε για πόλεμο συμμοριών. Είτε νικήσουμε εμείς στα σημεία είτε νικήσει η Χρυσή Αυγή απλώς αναπαράγουμε το πρόβλημα που θέλουμε να αντιμετωπίσουμε. Χρειάζεται η μέγιστη

αντιφασιστική συσπείρωση πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, χρειάζονται συμμαχίες. Πρέπει να συνενώσουμε σε αντιφασιστικό μέτωπο εναντίον της Χρυσής Αυγής όλες τις αντιμνημονιακές δυνάμεις στην πολυμορφία τους. Να "στριμώξουμε" στο τοπικό επίπεδο τον ΣΥΡΙΖΑ, την ΑΝΤΑΡΣΥΑ, τους Οικολόγους και, αν είναι δυνατό, το ΚΚΕ, να "στριμώξουμε" ακόμη και την Εκκλησία. Είναι απαράδεκτο, είναι όνειδος για τον χώρο μας να αφήσουμε στο έλεος της Χρυσής Αυγής τον φωτισμένο ιερέα του Αγίου Παντελεήμονα.

Η υποστήριξη των μεταναστών, που είναι απλώς περαστικοί από την χώρα μας, είναι μόνο ένα "ανθρωπιστικό" καθήκον. Δεν είμαστε εναντίον του "ανθρωπισμού". Ό,τι όμως είναι πολιτικά κρίσιμο είναι η συσπείρωση των μεταναστών δεύτερης γενιάς και όσων στέλνουν τα παιδιά τους σε Ελληνικά σχολεία, αυτών που είναι δυνάμει πολίτες.

Και τέλος χρειάζεται οι αγωνιστές, που υπερασπίζονται την άμεση δημοκρατία και την αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία, να πάψουν να αποτελούν μια πανσπερμία αλληλοσυγκρουόμενων μικροομάδων. Να ξεκινήσουμε εφαρμόζοντας την ενότητα πρώτα – πρώτα στον κοντινό μας περίγυρο. Έτσι θα δείξουμε την αξιοπιστία μας. Χρειαζόμαστε ένα κέντρο αγώνα το οποίο να είναι αναγνωρίσιμο τουλάχιστον από ευρείες κοινωνικές μειοψηφίες και το οποίο να έχει την αναγκαία οργανωτική αποτελεσματικότητα, ώστε να αναλαμβάνει και να υλοποιεί πρωτοβουλίες. Όχι ότι η τοπική δράση, οι γειτονιές, οι χώροι δουλειάς κτλ δεν είναι η προτεραιότητά μας. Όμως η όξυνση της κρίσης, η οριακή κατάσταση της κοινωνίας,το εύρος της επίθεσης που δέχονται οι από κάτω, η καθολικότητα των ζητημάτων, που έχουν ανοίξει, προϊδεάζουν για μια πολυεπίπεδη κοινωνική αναμέτρηση στο μοριακό επίπεδο αλλά και σε εκείνο της κεντρικής σκηνής. Πρέπει να είμαστε ικανοί να δώσουμε μάχες όχι μόνο τοπικές αλλά και κεντρικές.

Τώρα θα πολεμήσουμε για όλα.
(Αισχύλος, Πέρσαι, 296 – 299)

Το Ευρώ δεν έχει πρόβλημα, οι άνθρωποι έχουν

Vincent Navarro

Ο Vincent Navarro είναι καθηγητής Δημόσιας Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Johns Hopkins στις ΗΠΑ και στο Pompeu Fabra University στην Ισπανία.

Μία από τις φράσεις που συχνά γράφεται από οικονομικούς κύκλους στις Ηνωμένες Πολιτείες (και σε μικρότερο βαθμό στην Ευρώπη) είναι ότι «το ευρώ θα καταρρεύσει». Εκείνοι που επαναλαμβάνουν αυτή τη φράση ξανά και ξανά δεν φαίνεται να ξέρουν πώς ιδρύθηκε το ευρώ, από ποιον και προς όφελος ποίου. Αν ήξεραν την ιστορία του ευρώ, θα είχαν παρατηρήσει ότι οι μεγάλες δυνάμεις πίσω από το ευρώ έχουν κάνει πολύ καλά τη δουλειά τους και συνεχίζουν να την κάνουν. Όσο συνεχίζουν να επωφελούνται από την ύπαρξη του ευρώ, το ευρώ θα συνεχίσει να υπάρχει.

Ας ξεκινήσουμε με την ιστορία του ευρώ και τον κύριο λόγο της δημιουργίας του. Μετά την κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου φάνηκε πως η Ανατολική και η Δυτική Γερμανία θα μπορούσαν να επανενωθούν και – όπως το δυτικογερμανικό καθεστώς ήθελε – να δημιουργηθεί για άλλη μια φορά η ενωμένη Γερμανία. Αυτή η πιθανότητα δεν χαροποιούσε τη δημοκρατική Ευρώπη. Δύο φορές τον 20ο αιώνα, η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών έπρεπε να πάει σε πόλεμο για να σταματήσει τους επεκτατικούς στόχους μιας ενωμένης Γερμανίας. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν ήθελαν να δουν τη μεταναζιστική Γερμανία επανενωμένη. Ο Πρόεδρος της Γαλλίας Φρανσουά Μιτεράν είχε δηλώσει ειρωνικά ότι «αγαπώ τη

Γερμανία τόσο πολύ, που προτιμώ να βλέπω δύο Γερμανίες αντί για μία».

Η μόνη εναλλακτική λύση που είδαν αυτές οι κυβερνήσεις ήταν να βεβαιωθούν ότι η ενωμένη Γερμανία δεν θα γίνει μια απομονωμένη χώρα σε σχέση με όλες τις άλλες. Η Γερμανία έπρεπε να ενσωματωθεί στην Ευρώπη. Έπρεπε να εξευρωπαϊστεί. Ο Μιτεράν σκέφτηκε ότι ένας τρόπος για να γίνει αυτό ήταν το γερμανικό νόμισμα, το μάρκο, να αντικατασταθεί από ένα νέο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ. Αυτό θεωρήθηκε ότι θα αγκίστρωνε τη μεταναζιστική Γερμανία στη δημοκρατική Ευρώπη. Το γερμανικό καθεστώς, όμως, έθεσε όρους. Ο ένας ήταν να δημιουργηθεί μια οικονομική αρχή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που θα διαχειρίζεται το ευρώ και θα έχει ως μόνο στόχο να κρατήσει χαμηλά τον πληθωρισμό. Η ΕΚΤ έπρεπε να είναι κάτω από την ισχυρή επιρροή (δηλαδή υπό τον έλεγχο) της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας, τη Bundesbank. Η άλλη προϋπόθεση ήταν να δημιουργηθεί το Σύμφωνο Σταθερότητας, το οποίο θα επιβάλει δημοσιονομική πειθαρχία στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Τα δημόσια ελλείμματα πρέπει να παραμένουν κάτω από το 3% του ΑΕΠ τους, ακόμη και σε περιόδους ύφεσης.

Για να καταλάβουμε γιατί οι άλλες χώρες δέχτηκαν αυτούς τους όρους, πρέπει πρώτα να καταλάβουμε ότι ο νεοφιλελευθερισμός (ο οποίος ξεκίνησε με τον Πρόεδρο Ρόναλντ Ρήγκαν στις ΗΠΑ και με την πρωθυπουργό Μάργκαρετ Θάτσερ στο Ηνωμένο Βασίλειο) ήταν η κυρίαρχη ιδεολογία στις χώρες αυτές. Μια σημαντική θέση του εν λόγω νεοφιλελεύθερου δόγματος ήταν η μείωση του ρόλου των κρατών όσο το δυνατόν περισσότερο, η ενθάρρυνση της ιδιωτικής χρηματοδότησης και η εγκατάλειψη της εγχώριας ζήτησης ως τρόπος τόνωσης της οικονομίας. Από αυτή την άποψη, η κύρια κινητήρια δύναμη της οικονομίας έπρεπε να είναι η αύξηση των εξαγωγών. Αυτές είναι οι ρίζες του προβλήματος, όχι του ευρώ, το οποίο βρίσκεται σε καλή κατάσταση, αλλά της ευημερίας του πληθυσμού σε αυτές τις χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Δεν είναι Κεντρική Τράπεζα

Αυτό που μια κεντρική τράπεζα κάνει είναι να τυπώνει χρήμα και, με αυτό το χρήμα, να αγοράζει κρατικά ομόλογα, φροντίζοντας τα επιτόκια των ομολόγων αυτών να παραμένουν σε λογικά επίπεδα και να μην γίνονται υπερβολικά. Η κεντρική τράπεζα προστατεύει τα κράτη από την κερδοσκοπία της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Η ΕΚΤ, ωστόσο, δεν το κάνει αυτό. Το επιτόκιο του δημόσιου χρέους σε ορισμένες χώρες έχει εκτοξευθεί, επειδή η ΕΚΤ δεν έχει αγοράσει κάποιο ποσοστό από το χρέος τους για αρκετό καιρό. Η Ισπανία και η Ιταλία έχουν πλήρη επίγνωση αυτού του γεγονότος.

Αυτό που κάνει η ΕΚΤ, όμως, είναι να δανείζει πολλά χρήματα στις ιδιωτικές τράπεζες με πολύ χαμηλό επιτόκιο (κάτω του 1%), με τα οποία αγοράζουν κρατικά ομόλογα με πολύ υψηλά επιτόκια (6-7% στην Ιταλία και την Ισπανία). Πρόκειται για μια πολύ συμφέρουσα συναλλαγή γι’ αυτές τις τράπεζες! Από τον περασμένο Δεκέμβριο, η ΕΚΤ έχει δανείσει πάνω από 1 τρις ευρώ σε ιδιωτικές τράπεζες, το ήμισυ των οποίων (500 δις ευρώ) στις ισπανικές και στις ιταλικές τράπεζες. Αυτή η μεταφορά δημόσιου χρήματος (η ΕΚΤ είναι ένας δημόσιος φορέας) στον ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό τομέα γίνεται με τη δικαιολογία η εν λόγω ενίσχυση είναι αναγκαία για να σώσει τις τράπεζες και, ως εκ τούτου, για να εξασφαλίσει πίστωση προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και τις χρεωμένες οικογένειες. Τέτοια πίστωση, εντούτοις, δεν υπήρξε. Και οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες για να την αποκτήσουν.

Περιστασιακά, η ΕΚΤ αγοράζει κρατικά ομόλογα στις δευτερογενείς αγορές από τα κράτη που βρίσκονται σε δύσκολη θέση, αλλά τα αγοράζει μ’ ένα σχεδόν μυστικό τρόπο, σε πολύ μικρές δόσεις και για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές έχουν επίγνωση αυτής της κατάστασης. Γι’αυτό τα υψηλά επιτόκια των δημόσιων ομολόγων μειώνονται προς στιγμή, όταν η ΕΚΤ αγοράζει ομόλογα, και στη συνέχεια αυξάνουν και πάλι, γεγονός που καθιστά πολύ δύσκολο για τα κράτη να τα υποστηρίξουν. Η ΕΚΤ θα πρέπει να ανακοινώσει

ανοιχτά ότι δεν θα επιτρέψει το επιτόκιο των δημόσιων ομολόγων να ανέβει πάνω από ένα ορισμένο επίπεδο, καθιστώντας έτσι αδύνατο για τις χρηματοπιστωτικές αγορές να κερδοσκοπούν με αυτά. Αλλά η ΕΚΤ δεν το κάνει αυτό, αφήνοντας τα κράτη απροστάτευτα έναντι των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Σε αυτήν την περίπτωση, η συμφωνία ότι η Ισπανία και η Ιταλία πρέπει να μειώσουν το δημόσιο έλλειμμά τους για να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη των χρηματοπιστωτικών αγορών δεν είναι αξιόπιστη. Η Ισπανία έχει μειώσει το δημόσιο έλλειμμα και παρόλα αυτά το επιτόκιο των ισπανικών ομολόγων αυξάνεται διαρκώς, αποδεικνύοντας ότι είναι η ΕΚΤ, όχι οι χρηματοπιστωτικές αγορές, που καθορίζει το επιτόκιο.

Ποιος Ελέγχει το Ευρωπαϊκό Οικονομικό Σύστημα;

Θεωρητικά, η ΕΚΤ θα έπρεπε να είναι ο διαχειριστής του ευρώ. Αλλά αυτός που πραγματικά ελέγχει το ευρώ, καθώς και το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα, είναι η Bundesbank, η Γερμανική Κεντρική Τράπεζα. Έτσι φτιάχτηκε το ευρώ, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

Αλλά υπάρχει κι ένας άλλος λόγος για τον οποίο το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα ελέγχεται από την Bundesbank και τις γερμανικές τράπεζες. Η επιρροή (σχεδόν σε σημείο ελέγχου) ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς αποφάσεων που ελήφθησαν από τη γερμανική κυβέρνηση, ειδικά από τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση Schroder (Πρόγραμμα 2010), και συνεχίστηκε με τις συντηρητικές κυβερνήσεις της Μέρκελ, οι οποίες έδωσαν έμφαση στον τομέα των εξαγωγών, ως κινητήρια δύναμη της οικονομίας της. Ο Όσκαρ Λαφονταίν, υπουργός Οικονομικών του Schroder, ήθελε να χρησιμοποιήσει την εγχώρια ζήτηση ως κινητήρια δύναμη της γερμανικής οικονομικής ανάκαμψης. Πρότεινε την αύξηση των μισθών και των δημοσίων δαπανών. Έχασε κι έφυγε από το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, σχηματίζοντας ένα νέο κόμμα, Die Link/Η Αριστερά, και ο Σρέντερ (τώρα εργάζεται σε μια προσανατολισμένη προς τις εξαγωγές βιομηχανία) κέρδισε. Ως αποτέλεσμα της έμφασης στις εξαγωγές (η πλειοψηφία αυτών στην

ευρωζώνη), οι γερμανικές τράπεζες πέτυχαν να συσσωρεύσουν ένα τεράστιο ποσό ευρώ. Αντί να χρησιμοποιηθούν αυτά τα ευρώ για να αυξηθούν οι μισθοί των γερμανών εργαζομένων (κάτι που θα τόνωνε όχι μόνο τη γερμανική οικονομία αλλά και το σύνολο της ευρωπαϊκής οικονομίας), οι γερμανικές τράπεζες έκαναν εξαγωγή ευρώ, επενδύοντας στην περιφέρεια της Ευρωζώνης. Οι επενδύσεις αυτές ήταν η αιτία της φούσκας των ακινήτων στην Ισπανία. Χωρίς γερμανικά χρήματα, οι ισπανικές τράπεζες δεν θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν αυτή τη φούσκα, η οποία βασίστηκε σε μια τεράστια κερδοσκοπία.

Πότε εμφανίστηκε η κρίση στην Ισπανία;

Όταν οι γερμανικές τράπεζες σταμάτησαν να δανείζουν την Ισπανία ως αποτέλεσμα του πανικού τους (οι ίδιες είχαν μολυνθεί με τοξικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα από τις τράπεζες των ΗΠΑ), η φούσκα των ακινήτων κατέρρευσε, δημιουργώντας μια τρύπα στην ισπανική οικονομία που ισοδυναμεί με το 10% του ΑΕΠ της, όλα μέσα σε λίγους μήνες. Ήταν ένα οικονομικό τσουνάμι, μια πραγματική καταστροφή. Αμέσως, ο εθνικός δημόσιος προϋπολογισμός πέρασε από πλεόνασμα σ’ ένα τεράστιο έλλειμμα, εξαιτίας της κατάρρευσης των εσόδων. Αυτό δεν είχε καθόλου σχέση με αύξηση των δημόσιων δαπανών (η Ισπανία είχε τις χαμηλότερες δημόσιες δαπάνες κατά κεφαλή μέσα στην ΕΕ-15), αλλά με τη δραματική μείωση των εσόδων. Η έμφαση από την Τρόικα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και ΔΝΤ) στο γεγονός ότι η Ισπανία πρέπει να μειώσει ακόμη περισσότερο τις δημόσιες δαπάνες της είναι μεγάλο λάθος, διότι το δημόσιο έλλειμμα δεν έχει προκληθεί από την αύξηση των δαπανών (όπως αναφέρουν τα επιπόλαια σχόλια της καγκελαρίου Μέρκελ για «υπερβολή του ισπανικού δημόσιου τομέα»). Ένας λόγος επιπλέον, οι περικοπές αυτές προκαλούν μια τεράστια ύφεση.

Ποιος είναι ο σκοπός της οικονομικής βοήθειας;

Η επίσημη ρητορική λέει ότι οι οικονομικές αρχές της ευρωζώνης έχουν διαθέσει στην Ισπανία 100 δις ευρώ για να βοηθήσει τις

τράπεζές της. Η πραγματικότητα, όμως, είναι πολύ διαφορετική. Οι ισπανικές τράπεζες και το ισπανικό κράτος είναι βαθιά χρεωμένο. Οφείλουν πολλά χρήματα σε ξένες τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων των γερμανικών τραπεζών, που έχουν δανείσει σχεδόν 200 δις ευρώ στην Ισπανία. Αυτές οι τράπεζες θέλουν να πάρουν τα χρήματά τους πίσω. Γι' αυτό τα 100 δις ευρώ έχουν εγκριθεί από το γερμανικό κοινοβούλιο. Ο Peter Bofinger, οικονομικός σύμβουλος της γερμανικής κυβέρνησης, το έθεσε ξεκάθαρα: «Αυτή η βοήθεια δεν αφορά στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα (όπως η Ισπανία), αλλά στις δικές μας τράπεζες που κατέχουν μεγάλο μέρος του ιδιωτικού χρέους σε αυτές τις χώρες». (Chatterjee Pratap, «Διασώζοντας τη Γερμανία: Η ιστορία πίσω από το ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό κόστος» [28/05/42]). Δεν θα μπορούσε να ειπωθεί καλύτερα.

Αν οι ευρωπαϊκές αρχές ήθελαν να βοηθήσουν την Ισπανία, θα έπρεπε να δανείσουν τα χρήματα με πολύ χαμηλό επιτόκιο σε ισπανικούς κρατικούς πιστωτικούς οργανισμούς (όπως η ICO, Επίσημο Πιστωτικό Ινστιτούτο), επιλύοντας το τεράστιο πρόβλημα έλλειψης πίστωσης στην Ισπανία. Αυτή η εναλλακτική λύση, φυσικά, δεν συζητήθηκε ποτέ.

Πού έγκειται το υποτιθέμενο πρόβλημα με το ευρώ;

Το γεγονός ότι η Ισπανία έχει ένα τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας δεν σημαίνει ότι το ευρώ έχει πρόβλημα. Πολλές περιφερειακές κυβερνήσεις δεν μπορούν να πληρώσουν τους δημόσιους υπαλλήλους τους λόγω έλλειψης χρημάτων. Είναι γεγονός ότι οι τεράστιες διαφορές στη ρευστότητα εντός της ευρωζώνης είναι προς όφελος των γερμανικών τραπεζών. Σήμερα, υπάρχει ροή κεφαλαίου από την Ισπανία στη Γερμανία, ενισχύοντας τις γερμανικές τράπεζες και κάνοντας τα γερμανικά κρατικά ομόλογα πολύ ασφαλή. Το γεγονός ότι υπάρχει μια τεράστια κρίση με τεράστια ποσοστά ανεργίας στις χώρες της περιφέρειας δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι το ευρώ είναι σε κρίση. Θα ήταν σε κρίση μόνο αν αυτές οι περιφερειακές χώρες, όπως η Ισπανία, έβγαιναν από το ευρώ. Αυτό θα σήμαινε την κατάρρευση των γερμανικών τραπεζών και του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού

συστήματος. Αλλά αυτό δεν πρόκειται να συμβεί. Τα μέτρα που λαμβάνονται στην Ισπανία και σε άλλες περιφερειακές χώρες, με την υποστήριξη της τρόικας, από τις ισπανικές και άλλες κυβερνήσεις είναι αυτά που οι συντηρητικές δυνάμεις ονειρεύονταν πάντα: μείωση μισθών, κατάργηση κοινωνικής πρόνοιας, διάλυση κοινωνικού κράτους κ.ο.κ. Ισχυρίζονται ότι το κάνουν λόγω των οδηγιών από τις Βρυξέλλες, τη Φρανκφούρτη, ή το Βερολίνο. Μεταθέτουν τις ευθύνες στους ξένους παράγοντες, οι οποίοι υποτίθεται ότι τους αναγκάζουν να το κάνουν. Πρόκειται για αποποίηση των ευθυνών και ανάθεσή τους στον εξωτερικό παράγοντα. Το κυρίαρχο σλόγκαν είναι: «Δεν υπάρχει άλλη λύση!».

Όταν ο κ. Μάριο Ντράγκι, πρόεδρος της ΕΚΤ, καλεί τον κ. Μαριάνο Ραχόι, ισπανό πρόεδρο της πιο συντηρητικής κυβέρνησης στην Ε.Ε., που πλησιάζει στο Κόμμα του Τσαγιού των ΗΠΑ, του λέει ότι, προκειμένου να τον βοηθήσει, θα πρέπει να κάνει μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας (δηλαδή να διευκολύνει τους εργοδότες να απολύουν εργάτες). Είναι αρκετά ανοιχτός σε αυτό. Σε μια πρόσφατη συνέντευξη Τύπου (9 Αυγούστου 2012), ο κ. Ντράγκι ήταν αρκετά σαφής. Η ΕΚΤ δεν θα αγοράζει ισπανικά ομόλογα δημοσίου, εκτός εάν η ισπανική κυβέρνηση πάρει σκληρά, αντιλαϊκά μέτρα, όπως η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, η μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών και η ιδιωτικοποίηση του κράτους πρόνοιας. Η κυβέρνηση Ραχόι ευχαρίστως θα ακολουθήσει αυτές τις οδηγίες. Έχει ήδη προβεί σε πολλές περικοπές και σχεδιάζει περικοπές 120 δις ευρώ μέσα στα επόμενα δύο χρόνια. Το ευρώ και το σύστημα της διακυβέρνησης λειτουργούν όμορφα γι’ αυτούς που κυριαρχούν εντός της Ευρωζώνης σήμερα. Η ΕΚΤ δίνει εντολή στις κυβερνήσεις της νομισματικής ζώνης να διαλύσουν την κοινωνική Ευρώπη και αυτές το κάνουν. Είναι αυτό που ο καλός φίλος μου Jeff Faux, ένας από τους ιδρυτές του Ινστιτούτου Οικονομικής Πολιτικής στην Ουάσιγκτον, συνήθιζε να λέει «διεθνείς ταξικές συμμαχίες», αναφερόμενος στη συμμαχία μεταξύ των κυρίαρχων τάξεων σε όλο τον κόσμο. Αυτή η συμμαχία λειτουργεί σαφώς μέσα στην ευρωζώνη σήμερα. Λόγω αυτού του γεγονότος, το ευρώ θα συνεχίσει να υπάρχει για πολύ, πολύ

καιρό.

https://www.zcommunications.org/the-euro-is-not-in-trouble-the-people-are-by-vincent-navarro

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 8

Τι είναι επανάσταση: για έναν επαναπροσδιορισμό του όρου

Νώντας Σκυφτούλης

Χωρίς παρεξήγηση, η Ελλάδα είναι η χώρα με τους περισσότερους κατά κεφαλήν «επαναστάτες» στον κόσμο, τουλάχιστον τα τελευταία 38 χρόνια. Αυτός είναι και ο λόγος που η φιλολογία στη χώρα γύρω από τον όρο «επανάσταση» είναι τέτοιας έκτασης που, δεν υπάρχει… Παραφρασμένο μεν αλλά εύστοχο το ακόλουθο διαδεδομένο αίνιγμα: Υπάρχουν δύο πόρτες. Μέσα από τη μία μιλάνε για επανάσταση, μέσα από την άλλη γίνεται επανάσταση. Ο έλληνας «επαναστάτης» θα ανοίξει την πρώτη πόρτα. Αυτά ισχύουν για τον μικρόκοσμο των «επαναστατών» και λιγότερο για το σύνολο της κοινωνίας. Συνέπεια αυτής της συλλογιστικής είναι και οι επικλήσεις των διαφόρων υποκειμένων που θα συνοδεύσουν την «επανάσταση» είτε ως τράκτορες είτε καθοδηγούμενοι τυπικώς ή ατύπως από τους φορείς της «επανάστασης». «Η εργατική τάξη θα ηγηθεί της επανάστασης», «…και θα κάνει την κοινωνική ανατροπή», ενώ μια πρόσφατη αφίσα διαπίστωνε με σιγουριά ότι γνώριζε ποιος θα συντρίψει τον φασισμό: «οι εργάτες», έγραφε με κεφαλαία, λες και γινόταν προς εξευμενισμό. Παραδείγματα για να κάνουμε πιο θεαματική τη φαιδρότητα.

Με αυτόν τον τρόπο απαλλάσσονται οι «επαναστάτες» από το επώδυνο κόστος να μπουν στο ρυθμό της πραγματικής

επαναστατικής διαδικασίας και με αυτόν τον τρόπο επίσης μεγαλώνουν συνειδητά την απόσταση ανάμεσα στον εαυτό τους και στην επανάσταση, υπαρξιακά και πολιτικά. Αυτή λοιπόν η φενάκη, η ψευδής συνείδηση, δεν μας αφορά και κάνουμε αυτές τις επισημάνσεις επειδή δεν σκοπεύουμε να παρατήσουμε την επανάσταση στην υποκρισία, αλλά να την αποκαταστήσουμε, και αποκατάσταση σημαίνει την πρακτική και κοινωνική της επιβεβαίωση. Από την ιστορική και τωρινή διαδικασία το μέγα συμπέρασμα είναι ότι στις εξεγέρσεις και στις επαναστάσεις απουσιάζουν εκκωφαντικά οι «επαναστάτες». Μην πάτε μακριά, ο Δεκέμβρης και το Σύνταγμα είναι χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Τέλος πάντων μπορεί να πρόκειται και για αγοραφοβία.

Ζούμε, λοιπόν, στην εποχή νέων επαναστάσεων και ο επαναπροσδιορισμός των συνακόλουθων εννοιών καθίσταται αναγκαίος. *Επανάσταση σημαίνει την απόσπαση από τον εχθρό μέρους ή όλου του χώρου και του χρόνου. Η εδαφικοποίηση του νέου χώρου και η επικράτηση των καινούργιων αξιών και σημασιών όσον αφορά τη νέα χρονικότητα της ζωής*. Αν αυτά δεν συμβούν, θα πρόκειται για μισή επανάσταση σαν αυτές που έγιναν στο παρελθόν. Και όποιος κάνει μισές επαναστάσεις σκάβει το λάκκο του, αν και αυτό το είπε κάποιος που έκανε ολόκληρη επανάσταση, αλλά φρόντισε να εδαφικοποιήσει το σχέδιό του, 200 χρόνια πριν, σε εχθρικό έδαφος. Για τον Σαιν Ζυστ πρόκειται.

Στην σημερινή ρευστότητα ήδη έχει ξεκινήσει η πολιτική της επανάστασης. Βασικός μάρτυρας είναι το ίδιο το περιεχόμενο της σημερινής πολιτικής στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, που είχε προ πολλού κάνει την εμφάνισή της και φαινόταν σε μας παράξενη και απολιτική. Ο λόγος ήταν η αμεσότητα με την οποία εκφράζεται η πολιτική όχι μόνο στις προτάσεις αλλά και στη διάθεση εφαρμογής των προτάσεων εδώ και τώρα. Όσοι είχαμε θητεύσει στην ιδεολογία των μεταβατικών προγραμμάτων ή προσταγμάτων θεωρούσαμε αποσπασματικές τις όποιες προτάσεις για άμεση εφαρμογή μιας νέας αντικαπιταλιστικής προοπτικής σε πολλά επίπεδα. Η απάθεια λοιπόν της αναμονής τελείωσε. Ήρθε η ώρα της εφαρμογής των προτάσεων. Της κατάργησης της μισθωτής

εργασίας, της αλλαγής του τρόπου παραγωγής και διανομής, της αλλαγής των σχέσεων παραγωγής, για να ξεκινήσουμε από τα εύκολα. Στο πνεύμα του συνεργατισμού, οι μικροί, μικτοί, ευέλικτοι συνεταιρισμοί αγροτικής παραγωγής αλλά και στο επίπεδο κατασκευών αντίστοιχοι συνεταιρισμοί είναι μια άμεση εφικτότητα. Η επέκταση σε επίπεδο βιομηχανικής παραγωγής των συνεταιρισμών (κολλεκτίβων) θα ενισχύσει και θα διευρύνει την νέα οριζόντια οικονομία της ισότητας. Τα δίκτυα διανομής που ήδη έχουν κάνει την εμφάνισή τους μπορούν να αναιρέσουν τη μεσολάβηση των μεσαζόντων. Η Ενέργεια, τα Κοινά αγαθά, αποτελούν ευρύτατο πεδίο μιας νέας διαχείρισης και οργάνωσης στην κατεύθυνση του δημόσιου και κοινωνικού χαρακτήρα της χρήσης τους αλλά και της ιδιοκτησίας, με την ανάληψη της διαχείρισης από συνεργατικούς κοινωνικούς συνεταιρισμούς .Όλο αυτό το έδαφος των αυτοθεσμίσεων είναι που θα υπερασπιστούμε με κάθε τρόπο και τότε θα έρθει η στιγμή που θα πούμε μεγαλοφώνως ότι δεν μπορούμε να επιστρέψουμε από την υλική πραγματικότητα που έχουμε δημιουργήσει.

Αν έρθει τότε η φωτιά καλοδεχούμενη, εμείς στην εμπειρία του κλειστού δεν ξαναμπαίνουμε.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 8

Ελεύθεροι Κοινωνικοί Χώροι: Μικρές Αυτόνομες Κοινότητες στον Αστικό Ιστό

Γρηγόρης Τσιλιμαντός

Μέσα στις σημερινές συνθήκες, οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι μπορούν να αποτελέσουν το εμπράγματο κυτταρικό παράδειγμα της

μικρής αυτόνομης κοινότητας. Είναι μιας πρώτης τάξεως δυνατότητα για να δημιουργηθούν νέες συνθέσεις πάνω στην υλική βάση της αναπαραγωγής του κοινωνικού ιστού, προς την κατεύθυνση του ριζικού της απελευθερωτικού μετασχηματισμού.

Μια τέτοια κοινότητα για να μπορέσει να αποτελέσει αναφορά και εστία αντίστασης αλλά και πρότασης, πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις.

Πρώτον. Πρέπει να υπάρχει ένα έδαφος, ένας τόπος και μια ακτίνα δράσης πάνω στα οποία μπορεί να αναπτύξει η κοινότητα τη λειτουργία της. Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι έχουν εκ των πραγμάτων και τα τρία. Το έδαφός τους μπορεί να τελεί υπό κατάληψη είτε να είναι με ενοίκιο. Το ζήτημα αυτό δεν είναι αξιακό ούτε αντιφατικό, γιατί αυτό που προέχει σήμερα είναι η απελευθερωτική απαλλοτρίωση της χρήσης των κτηρίων (συνήθως της αχρηστίας τους) μέσα απ' την οποία δημιουργούνται οι όροι του ριζικού μετασχηματισμού των κοινωνικών σχέσεων που συναρθρώνονται μέσα σ' αυτά.

Δεύτερον. Πρέπει η κοινότητα να εγγυάται τη σταθερότητα των μέσων (δομές) και των σχέσεων αναπαραγωγής της. Για να μπορέσουν οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι να αναπαραχθούν ως κοινότητα, πρέπει να ξεπεράσουν το πολιτικό και πολιτιστικό βάρος που τους δημιούργησαν, όχι φυσικά για να το αφυδατώσουν ή να το καταργήσουν, αλλά για να το επεκτείνουν στον τομέα της παραγωγής, της διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών και στις εργασιακές σχέσεις που προκύπτουν μέσα απ' αυτήν τη δραστηριότητα.

Η εγγύηση της σταθερής αναπαραγωγής της κοινότητας απαιτεί οι ελεύθεροι χώροι να ενσωματώνουν δομές παραγωγής και διάθεσης προϊόντων/υπηρεσιών. Ανάλογα με το μέγεθος των κτηρίων, αυτές οι δομές μπορεί να βρίσκονται εντός ή εκτός τους ή και εντός και εκτός τους.

Οι εργασιακές σχέσεις, άρρηκτα δεμένες με την οριζοντιότητα, την ισότητα και την αλληλεγγύη, μπορούν να αναπτύσσονται

αναλογικά, συνθετικά και ταυτόχρονα, με τρεις δυνατούς τρόπους (απ’ όλους μαζί κι απ’ τον καθένα ξεχωριστά):

α) μέσω της αμοιβής με χρήμα, β) μέσω της ανταλλαγής με είδος, γ) μέσω της προσφοράς.

Το χρήμα μπορεί να είναι εναλλακτικό νόμισμα, μονάδα σε τράπεζα χρόνου και ευρώ. Η αμοιβή θα πρέπει να ορίζεται από ένα κατώτατο κι από ένα ανώτατο όριο κάθε φορά το ίδιο για όλους. Απ’ την μια για να έχει ένα στοιχειώδες νόημα η δομή κι απ’ την άλλη για να μην αποκτά το μοναδικό νόημα η συμμετοχή στις δομές της κοινότητας. Πρέπει να αποτιμάται και να αυτορυθμίζεται διορθωτικά, όποτε είναι αναγκαίο, το όριο της κόκκινης γραμμής, πέρα απ’ το οποίο αρχίζει η συσσώρευση που μπορεί να διαλύσει την ουσία της αυτόνομης κοινότητας.

Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι (ε.κ.χ.), ως κοινός τόπος συνάντησης, διαβούλευσης και ύπαρξης των δομών της κοινότητας ανοίγουν νέους δρόμους και νέους τρόπους για τα ζητήματα που τους αφορούν. Η συνάρθρωσή τους, οριζόντια και αμεσοδημοκρατικά, συναρθρώνει ταυτόχρονα πολλά διαφορετικά ζητήματα και δημιουργεί προϋποθέσεις και απαιτήσεις πιο ολοκληρωμένων λύσεων απ’ ό,τι μπορούν να επιλύσουν οι κολεκτίβες που γνωρίζαμε μέχρι τώρα. Όσο οι χώροι αυτοί θα πλαισιώνονται με νέες δομές, άλλο τόσο θα είναι αναγκαία η έξοδος απ’ το έδαφος του κτηρίου και γι’ άλλα εγχειρήματα, προκειμένου να καλυφθούν περισσότερες ανάγκες έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα μεγαλύτερο πλέγμα δικτύωσης και ασφάλειας. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα άτομα που συμμετέχουν στις δομές αυτές θα έχουν περισσότερα χρήματα, αλλά ότι θα έχουν μεγαλύτερη και ελεύθερη πρόσβαση σε περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες.

Τέλος, οι ε.κ.χ. ως κοινότητα χρειάζονται ένα τουλάχιστον προϊόν/υπηρεσία εκκίνησης και μια αντίστοιχη δομή. Θα μπορούσε οποιαδήποτε εργασία κι οποιοδήποτε προϊόν/υπηρεσία να αποτελέσει τη βάση απασχόλησης μέσα στην αντίστοιχη δομή, έστω κι αν πληρούνται οι όροι της εργασιακής ισότητας.

οριζοντιότητας και αλληλεγγύης; Ασφαλώς όχι. Γιατί τότε τι θα μας εμπόδιζε να κάνουμε μια δομή μπράβων ή μια δομή παραγωγής φυτοφαρμάκων;

Οι δομές εκκίνησης αλλά και ανάπτυξης της κοινότητας οφείλουν να απαντήσουν σε πραγματικές κοινωνικές ανάγκες, να αναθέσουν τα όρια μεταξύ αληθινού και ψεύτικου, κοινωνικά ωφέλιμου και κοινωνικά επιζήμιου. Κάποια προϊόντα μπορούν να ενταχθούν άμεσα στο απελευθερωτικό σχέδιο παραγωγής και κάποια απαιτούν ένα σχέδιο μετάβασης (π.χ. παραδοσιακοί σπόροι και τοξικό έδαφος).

Γι' αυτό, μια αυτόνομη κοινότητα αν θέλει να κρατήσει το νόημά της, δεν ασχολείται με το πώς τα προϊόντα των δομών της θα μπουν ανταγωνιστικά στην αγορά, όσο αυτή υπάρχει, σαν έξυπνος επιχειρηματίας, αλλά πώς θα ανταποκριθεί στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων. Αυτές οι ανάγκες έχουν ένα όνομα: επιστροφή στα βασικά, όχι ως τιμωρία αλλά ως επιλογή, για μια λιτή και αξιοπρεπή ζωή, μια ζωή, δηλαδή, που αξίζει να τη ζεις.

Τρίτον. Οι δομές της κοινότητας πρέπει να ορίσουν τους κανόνες και τους όρους συμμετοχής στην αναπαραγωγή της. Μαζί με το αμεσοδημοκρατικό πλαίσιο, την οριζοντιότητα, την ισότητα, την αλληλεγγύη, την κυκλικότητα, την ανακλητότητα, τη συμμετοχή όλων στις αποφάσεις και στην εφαρμογή τους απ' όλους, πάντα και πριν απ' αυτά μπαίνει το ζήτημα ποιος αποφασίζει. Μπαίνει δηλαδή πάντα το ερώτημα ποιος είναι μέλος ή για την ακρίβεια μέρος (όρος που εκφράζει αυτό που λέμε συλλογικό άτομο) των δομών, ποιος δεν είναι ή ποιος παύει να είναι. Αυτό δεν μπορεί να κωδικοποιηθεί γιατί η σχέση σε μια αυτόνομη κοινότητα δεν είναι στατική αλλά δυναμική. Ταυτόχρονα δεν μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε ή, πράγμα που είναι το ίδιο, ο κανένας. Με τους ε.κ.χ. υπάρχει μια πραγματικότητα στην οποία η κοινότητα δεν μπορεί παρά να στηριχτεί. Με άλλα λόγια, μέρος των δομών της κοινότητας δεν μπορεί παρά να είναι αυτός που είναι μέρος των ε.κ.χ. Αυτό όπως ξέρουμε αποτυπώνεται στις κοινές υποχρεώσεις του χώρου, στις δραστηριότητες, στις βάρδιες, στη φροντίδα,

στην τήρηση του πλαισίου (ρατσισμός, κόμματα, σεξισμός, κλοπές, άσκηση βίας, κ.λπ.) και φυσικά στις συνελεύσεις. Συνεπώς οι ε.κ.χ. δίνουν το στίγμα του ποιος είναι, ποιος δεν είναι και ποιος παύει να είναι μέρος των δομών της κοινότητας.

Τέταρτον. Η αυτόνομη κοινότητα πρέπει να θέσει τα όρια της ανάπτυξής της. Οι ελεύθεροι κοινωνικοί χώροι πρέπει να παίρνουν πάντα υπ' όψιν τους τα όρια της ανάπτυξής τους ή, όπως ειπώθηκε στην αρχή, τα όρια της ακτίνας δράσης τους. Ο κίνδυνος της ασφυξίας των δομών και της συγκέντρωσης είναι το ίδιο αν όχι περισσότερο επικίνδυνος, απ' την ατροφία ή την μη συμμετοχή σ' αυτές. Η αυτόνομη κοινότητα πρέπει να είναι μικρή για να μπορεί να λειτουργήσει, πράγμα που σημαίνει πως στο βαθμό που οι δομές της αυξάνουν σε συμμετοχή, την ίδια στιγμή ανοίγεται και το ζήτημα του πολλαπλασιαστικού παραδείγματος. Μπαίνει δηλαδή αμέσως το ζήτημα της δημιουργίας κι άλλης μικρής αυτόνομης κοινότητας σε νέο έδαφος με νέες ή ανάλογες δομές και κυρίως με άλλους ανθρώπους. Τα όρια της ανάπτυξης ενός ε.κ.χ. ως κοινότητα καθορίζονται απ' τον ίδιο τον χώρο και εντοπίζονται σε δύο εκδοχές. Είτε στις δομές υπάρχουν δυσανάλογα πολλοί για την παραγωγή ή τη διάθεση προϊόντων, είτε υπάρχουν δυσανάλογα πολλοί που ενδιαφέρονται γι' αυτά τα προϊόντα των δομών. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος της κατάρρευσης των δομών και στη δεύτερη ο κίνδυνος της συγκέντρωσης.

Πέμπτον. Η κοινότητα πρέπει να δημιουργεί συνεχώς στο εσωτερικό της, αλλά κυρίως έξω απ' αυτήν, ομόσπονδα δίκτυα αλληλεξάρτησης και αμοιβαιότητας. Η δικτύωση και οι ομόσπονδες σχέσεις καταργούν το ρόλο του μεσάζοντα και είναι ένας απ' τους βασικούς όρους ύπαρξής της. Αλλιώς μετατρέπεται σε νησίδα, σε εγκλεισμό του νοήματος της κοινότητας, που αργά ή γρήγορα συρρικνώνεται και πεθαίνει.

Απ' τη στιγμή που μιλάμε για δομές αναπαραγωγής της κοινότητας, η δικτύωση δεν μπορεί παρά να γίνεται πάνω σε συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες, έχοντας ως προϋπόθεση την εγγύηση, τη συνέπεια, τη διάρκεια και τη σταθερότητα. Οι

ομόσπονδες σχέσεις των δομών δεν μπορούν να στηριχτούν σε αφηρημένες υποσχέσεις φιλίας και αλληλεγγύης. Αυτό το βλέπουμε καθαρά στις δομές που ασχολούνται με τη διατροφή και τη διάθεση προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Η δικτύωση ανάλογα με την εγγύτητα των ε.κ.χ. μπορεί να ορίζεται μέσα από συγκεκριμένες δομές και επιλογές συμπληρωματικής αλληλεξάρτησης και στήριξης, π.χ. ο ένας το αλεύρι, ο άλλος το ψωμί.

Από κει και πέρα, ανοίγεται μια άλλη διάσταση της δικτύωσης, που προκύπτει απ' τα στάδια, τη σύνθεση και την οριζοντιότητα των σχέσεων παραγωγής και διάθεσης προϊόντων. Ένας μεγάλος οδηγός είναι η διατροφή που ξεκινάει απ' το χωράφι και καταλήγει στο πιάτο. Η ποιότητα, η τιμή, ο τρόπος παραγωγής, ο τρόπος διάθεσης, οι εργασιακές σχέσεις που διέπουν όλο τον κύκλο παραγωγής και κατανάλωσης του προϊόντος, η άμεση σύνδεση παραγωγού καταναλωτή, όλα αυτά τα ζητήματα είναι στο κέντρο της κοινότητας. Είναι μια διαδικασία απελευθέρωσης εδάφους που ξεκινάει απ' το χωράφι και καταλήγει στους ε.κ.χ. Οι περιαστικές καλλιέργειες μπορούν να αποτελέσουν ένα απ' τα βήματα σύνδεσης της κατειλημμένης γης με τον αστικό ιστό, στον οποίο ανήκουν συνήθως οι ε.κ.χ. Το ίδιο μπορεί να γίνει και σε μεγαλύτερη κλίμακα, με συνεταιρισμούς και μικρούς παραγωγούς, που μπαίνουν σ' αυτό το σχέδιο μετάβασης βήμα-βήμα, απελευθέρωσης της γης απ' την καταστροφή του εδάφους και των προϊόντων στο όνομα της αύξησης του κέρδους και της μέγιστης απόδοσης σε χρήμα με το μικρότερο δυνατό κόστος και μάλιστα με κρατική επιδότηση.

Έκτον. Οι ε.κ.χ. ως κοινότητα πρέπει να παρεμβαίνουν στη δημόσια σφαίρα ως εστία αντίστασης και εξόδου ταυτόχρονα. Συνεπώς θα πρέπει να υπάρχει και ένας οργανωτικός θεσμός μέσα στον οποίο θα πραγματώνεται ο συντονισμός και η αλληλοστήριξη των δομών των ε.κ.χ. Ταυτόχρονα, ως κύτταρα του προτάγματος για έναν ριζικό κοινωνικό μετασχηματισμό, μπορούν να συνδέσουν τις δομές τους με την πολυκατοικία και τη γειτονιά ως εμπράγματο παράδειγμα ανατρεπτικού ρήγματος μέσα στον αστικό

ιστό, στον οποίο οι ανάγκες για τα βασικά μονοπωλούνται, αλλοιώνονται και αλλοτριώνονται από αλυσίδες επιχειρήσεων.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 7

Μεταφρασμένο και στα Αγγλικά: https://www.babylonia.gr/2015/12/04/free-social-spaces-small-autonomous-communities-in-the-urban-space/